

VABARIIGI SÕJAKOOLI ASUTAMINE JA SELLE ESIMESE, VABADUSSÕJA-AEGSE LENNU LÕPETAJAD

ANDRES SEENE

SISSEJUHATUS

2009. aasta aprillis möödus 90 aastat Sõjakooli asutamisest, mida võib lugeda rahvusliku ohvitserkonna ettevalmistamise alguseks Eestis. Siinses artiklis vaadeldakse ja selgitatakse allikmaterjalidele tuginedes Vabadussõja-aegse Vabariigi Sõjakooli¹ formeerimise ja õppetegevusega seotud küsimusi ning hinnatakse kooli asutamise tähendust tollastes oludes. Ühtlasi on vaatluse all esimese lennu õppurkond, kasvandike haridus- ja teenistustaust ning hilisem karjäärikäik ja saatus. Üksikasjalikumad andmed Eesti Sõjakooli esimese lennu lõpetanud ohvitseride elu- ja teenistuskäigu kohta on esitatud artikli lõpus olevas lisas.

I. NOOREMOHVITSERIDE VAJADUS VABADUSSÕJAS

Teadaolevalt tunti Vabadussõjas Eesti rahvaväe organiseerimisel ja juhtimisel ohvitseridest puudust kõikidel juhtimistasanditel. Nagu seda tagantjärele hinnati, võis miljoniline rahvas mobiliseerida 100 000-mehelise sõjaväe, mille puhul eeldati, et ohvitseride arv moodustanuks sellest 5000 ehk 5%². Eesti rahvaväe rindel olevate üksuste ohvitseride koguarv ulatus 1919. a keskpaigas veidi üle 1000 mehe³. Sõjakooli formeerimise ajaks oli Eesti

¹ Vabariigi Sõjakool – sellist ametlikku nimekuju kasutati peamiselt kooli alg-aastail ja seda kuni 1923. aastani, mil kooli iseseisev eksistents lõppes ning kool ühendati teiste sõjaväeliste õppeasutustega Sõjaväe Ühendatud Õppeasutuste koosseisu. Pärast seda oli käibel nimetus *Sõjakool* või ametlikumas versioonis *Sõjaväe/ Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste Sõjakool*.

² A. J. [Aleksander Jaakson] 1928. Kümme aastat õppetööd sõjaväe õppeasutustes. – Sõdur, nr 6/7/8, lk 253.

³ **Kröönström, M.** 2008. Eesti sõjaväe juhtivkoosseis Vabadussõjas 1918–1920. – Dissertationes Historiae Universitatis Tartuensis 16. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 178. [Edaspidi *Kröönström* 2008]

rahvaväe tegelikuks suuruseks 60 000–70 000 isikut⁴. Siinjuures tuleb muidugi arvestada, et kõik mobiliseeritud ei asunud rindeüksustes ning ohvitserite teenis ka tagalas või formeerimisel olevate üksuste juures. Siiski oli ohvitseride puudus neis oludes tuntav.

Nooremohvitseride vähesusele osutab näiteks 1919. a mai lõpul ülemjuhatajale saadetud 3. diviisi staabiülema alampolkovnik Nikolai Reegi koostatud ohvitseride asetäitjate ettevalmistuskursuse kava (allohvitseride ettevalmistamiseks nooremohvitseride⁵ ametikohtadele). Pöördumises paluti luba avada “iga diviisi juures Staabi Ülema juhatause all, kus niisugune on “Kindral-Staabi” ohvitser, õppekursused ainult praktilise õppekavaga juurde lisatud programmi järele, mis on kokkuseatud endise Wene sõjaväes tarvitusel olevate, Garnisoni, Rea, Distiplinaar, Wälja, Õpetus püssidest laskmise üle, Õpetus jalaväe teguviiside üle lahingus ja Õpetus iseenese sissekaewamise üle määrustikkude /ustav/ järele. Kõwendatud õppuste juures peaks kursus kestma kõige rohkem 14–16 päeva”.⁶ Pole teada, kas vastavad kursused ka tegelikult diviiside juures tegevusloa said ja asutati või viidati sellega Tallinnas juba formeeritud Sõjakooli tegevusele. Ohvitseri asetäitjaks ülendati sõja ajal tublimaid ja haritumaid allohvitserite ka ilma eelneva ettevalmistuseta. Paljud neist polnud saanud allohvitserile vajalikku ettevalmistust, vaid neid oli ülendatud vahvuse eest. Väidetavalt teenis Vabadussõja lõpul igas roodus 1–2 ohvitseri asetäitjat.⁷

Sõjakooli asutamise ettepaneku esitas ülemjuhataja kindralmajor Johan Laidoner oma kirjas sõjaministrile 31. märtsil 1919. a:

Praegu kõikides väeosades suur puudus ohvitseridest ja needki, kes on, on suuremalt osalt puudulikult ettevalmistatud. Kõik meie sõjavägi seisab paarikümne enam ehk vähem vilunud ohvitseri peal, kelle read ikka ja ikka harvemaks jäävad.

Kui ennem võis mõelda, et rahukongress Venemaa kohta oma kindla sõna ütleb ja sellega sõja lõpetab, siis on see lootus põhjuseta olnud, ja meil tuleb tahes ehk tahtmata edasi sõdida. Et vaenlase ülemvõimu vastu seista, tuleb väeosasid täiendada. Selleks nõutakse frondile ohvitserisi, meil aga pole neid saata. See puudus nõrgendab meie frondi vastupanemise võimu ja

⁴ ERA 2124–2–532, leht 4. (Org, J. Rahvaväe varustamine Vabadussõjas. Kõrgema Sõjakooli väitekirja (1938) lisa nr 5 koopია: andmed toidul olevate arvu graafiku alusel.)

⁵ Roodu nooremohvitserid – tollastes roodu (kompanii) organisatsioonides nähti peale rooduülema ette üks roodu vanemohvitseri ja 2–3 nooremohvitseri ametikohta. Rühmaülemateks olid allohvitserid.

⁶ ERA 495–10–74, lehed 18–19.

⁷ Kasekamp, A. 1928. Juhtide kasvatus ja väljaõpe sõjaväes möödunud sõdade, eriti Maailmasõja ja Vabadussõja kogemustel. Kõrgema Sõjakooli väitekirja. Tallinn, lk 79–80. [Edaspidi Kasekamp 1928]

võib ajajooksul, kui ohvitseride arv ikka ja ikka väheneb, ja õigel ajal vastuabinõusid ei leita, katastroofiliseks saada.

Et seda ära hoida, on ainsaks abinõuks avada sellekohane kool ja hakata noori mehi, kes keskkooli hariduse on saanud ja frondil sõdides on ülesnäidanud, et nendest sellekohase ettevalmistamise järele head ohvitserid võivad saada, ohvitseri ameti peale ettevalmistama.⁸

2. SÕJAKOOLI ASUTAMINE

Sõjakool asutati sõjavägede ülemjuhataja 3. aprilli 1919 päevakäsuga nr 125⁹. Käsu teksti järgi oli kooli koosseis kinnitatud juba 31. märtsil, seega samal päeval, mil ülemjuhataja esitas eespool tsiteeritud ettepaneku avada kool. Päevakäsu alusel määrati kooli formeerijaks Peastaabi Korraldusvalitsuse rivijaoskonna ülem kapten Aleksander Simon.¹⁰ Temast sai ka kooli esimene ülem, kes asus oma kohuseid täitma alates 5. aprillist. Simoni mälestuste kohaselt olevat ta saanud ülemjuhatajalt kooli formeerimise suulise käsu juba 1919. a veebruari lõpus.¹¹

Eeltoodu põhjal võib järeldada, et Vabariigi Sõjakool asutati ülemjuhataja isiklikul initsiatiivil.

Koosseisu määrustes nähti kooli riviorganisatsioonis ette üks kolmerühmaline jalaväerood (120 kadetti), üks kahe- ja kolmerühmaline suurtükipatarei (50 kadetti) ja üks ratsarühm (25 kadetti). Ohvitseride ametikohtadena oli kooli koosseisudes ette nähtud kooliülem, adjutandi, klasside inspektori, rooduülem, kolme rühmaülem, patareielem, kahe patarei rühmaülem ja ratsarühma ülem ametikoht. Kooli adjutandina tegutses alamleitnant Magnus Siiak, klasside inspektori ja ühtlasi taktikalektorina oli tegev alamkapten Heinrich Paavija(a)n¹², kadettide (jalaväe)roodu ülemaks oli kapten

⁸ ERA 495–10–74, leht 4.

⁹ Päevakäsu täisteksti vt nt Sõdur, nr 3, 09.04.1919, lk 3.

¹⁰ **Aleksander Simon (1877–1960) VR I/3.** Teenis Vene armees alates 1895. a. Lõpetas 1904. a Peterburis Vladimiri Sõjakooli. Teenis aastatel 1903–1918 Sveaborgi (Suomenlinna) kindluses pataljoni, polgu ja kindluse adjutandina. Ülendati 1915. a kapteni auastmesse. Teenis 1918. a detsembri algusest Eesti rahvaväes Peastaabi Korraldusvalitsuse riviosakonna ülemana. Ülendati alampolkovnikuks 1919. a juunis ja polkovnikuks 1920. a veebruaris. Alates 1920. a juunist tegutses sõjaministri käsundusohvitserina, 1927. a arvati reservi. Paistis ohvitseride hulgas silma luuletamise ja heliloominguga. 1940. a lahkus Saksamaale, kus ka hiljem suri.

¹¹ **Sõjakooli esimene ülem jutustab.** Aleksander Simon, VR I/3, kolonel. – Võitleja 1959, nr 3/4, lk 4.

¹² **Heinrich Paavija(a)n (Hendrik Pallandi) (1885–1943) VR I/3.** Teenis Vene armees alates 1903. a. Lõpetas eksternina Pihkva kadetikorpusel ja 1906. a Tšugujevi sõjakooli (Ukrainas). Võttis osa Esimesest maailmasõjast, kus sai 1915. a vigastada

Ludvig Jakobsen¹³. Esimeseks suurtükiväeklassi ja ühtlasi suurtükirühma ülemaks nimetati aprilli keskel 1919 leitnant Alfred Terras, kes pidi lõpetama klassi organiseerimistööd. Alates 15. maist nimetati suurtükiväeklass ümber Sõjakooli patareiks¹⁴ ja selle ülemaks lähetati 2. suurtükiväepolgust kapten Karl Kool¹⁵, kelle alluvusse jäi patarei rühmaülemana edasi leitnant Alfred Terras. Ratsarühma ülemateks olid rittmeisterid Alfons Parrison, Edgar Hammer ja 1919. a lõpul ka leitnant Aksel Evald Tamman. Jalaväe eriala kadettide esimesteks rühmaülemateks olid leitnandid Karl Metti (I rühma ülem) ja Leopold Freiberg (hiljem Talving, ajutine II rühma ülem) ning alamleitnandid Richard Kent (II rühma ülem) ja Hans Kaasik (III rühma ülem). Neist viimane oli omandanud rahuaja ohvitseri ettevalmistuse juba enne maailmasõda, kuid langes maailmasõja algul sõjavangi, kus viibis neli järgnevat aastat. Richard Kent ülendati alamleitnandi auastmesse juba Sõjakooli rühmaülemana 1919. a juunis. Sõjalise hariduse oli ta omandanud maailmasõja ajal Moskvaa Aleksei sõjakoolis. Leitnant Metti oli teeninud maa-

ja langes 6. Soome kütipolgu rooduülemana austerlaste kätte vangi. Vabadussõjas ei osalenud, oli enne Sõjakooli määramist sisekaitseülema abi (Kaitseliidu staabis). Ülendati 1920. a veebruaris alampolkovnikuks ja 1925. a koloneliks. Lõpetas 1925. a Kõrgema Sõjakooli juures informatsioonikursused. Pärast Vabadussõda teenis 1. diviisi ohvitseride täienduskursuste juhatajana, 1. jalaväerügemendi ülema abina ja 5. üksiku jalaväepataljoni ülemana. 1934. a arvati vanuse tõttu reservi.

¹³ **Ludvig Jakobsen (1893–1961) VR I/3.** Lõpetas 1912. a eksternina Simbirski kadetikorpuse ja 1914. a Kaasani sõjakooli. Osales Esimeses maailmasõjas roodu- ja pataljoniülemana Galiitsia rindel ning sai kahel korral haavata. Vene armees ülendati staabikapteni auastmesse. Vabadussõja algul oli 6. jalaväepolgu majandusülema. Pärast Vabadussõda teenis Sõjakoolis, oli soomusrongide diviisi täienduskursuse ülem (alampolkovniku auastmes), 1921–1924 Sakala partisanide üksiku jalaväepataljoni ja Viljandi garnisoni ülem, 1924–1930 Eesti sõjaväeatašee Poolas ja Rumeenias (lõpetas 1928 Poola Kõrgema Sõjakooli), 1930–1934 riigivanema vanem käsundusohvitser (1931. aastast kolonel), 1934–1936 1. jalaväerügemendi ülem, 1936–1940 Eesti sõjaväeatašee Saksamaal ja Ungaris. Nõukogude okupatsiooni alguses jäi Saksamaale. Saksa okupatsiooni ajal töötas *Abwehr*'is. Pärast sõda elas Saksamaal, oli nõunik Saksamaa Liitvabariigi valitsuse juures ja tegev pagulasorganisatsioonides.

¹⁴ ERA 650–1–1825, leht 18.

¹⁵ **Karl Kool (1891–1934) VR I/3.** Esimese maailmasõja ajal astus vabatahtlikult sõjaväkke. 1915. a lõpetas Mihhaili suurtükiväekooli. Sõdis Galiitsia rindel ja Vene kodusõjas Ukraina väeosades enamlaste vastu. 1918. a jõudis Eestisse, kust lahkus Saksa okupatsiooni tõttu Petrogradi ning sealt Murmanskisse, kus teenis Briti ekspeditsioonivägede juures ja ülendati kapteniks. 1919. a veebruaris naasis Eestisse. Osales Vabadussõjas 2. suurtükiväepolgu patareülemana lõunarinde lahingutes. Lõpetas 1927. a Kõrgema Sõjakooli. Teenis soomusrongide brigaadi suurtükiväeinspektorina, 1. soomusrongirügemendi ülema abina, sõjaväe suurtükiväeinspektori abina ja Sõjaväe Varustusvalitsuses. Ülendati 1933. a koloneliks.

ilmasõja ajal Prantsusmaa alluvuses olnud Vene üksustes. Pärast paarikuulist teenistust Sõjakoolis sai temast Prantsuse saatkonna sideohvitser.¹⁶ Teda asendas rühmaülemana alamkapten Herman Rossländer, kes täitis ajutiselt ka rooduülema kohuseid. Sõjakooli rivikaadrit komplekteeriti tollal erinevatel põhjustel peamiselt Tallinnas sõjaväe keskasutustes teeninud või ohvitseride reservis (tagavaravägede ülema käsutuses) olnud kaadriga, kes polnud rindeteenistuseks mingitel põhjustel (nt tervislikel) sageli kõlblikud. Võib järeldada, et paljudel kadetidel oli oluliselt enam tegelikke lahingukogemusi kui nii mõnelgi kooli rivijuhil või instruktoril.

Erialati mainitakse dokumentides ja ülevaadetes ka kooli jagunemist klassideks õppealade järgi (seda küll peamiselt ratsaväe ja suurtükiväe puhul). Koosseisudes on patareülem loetud ühtlasi suurtükiväeklassi juhatajaks¹⁷. See tulenes ilmselt asjaolust, et ta pidi juhtima ja läbi viima õppetööd ka suurtükiväe erialal. Ratsarühma ja -klassi kõrval kohtab dokumentides samuti eskadroni nimetust (nt eskadroni rühmaülem), mis tuleneb ilmselt veneaegsetest kooli koosseisukavadest või asjaolust, et ratsarühma ülemale olid antud eskadroniülema õigused.

Peale ohvitseride oli kooli koosseisus ette nähtud töökomando ja eraisikutest teenijad (kokad ja koristajad). Lisaks kooli juures tegutsevatele ohvitseridele kaasati õppetöösse veel palgalisi lektoreid ja ohvitseri-spetsialiste. Taktikat õpetasid esimese lennu kadettidele klasside inspektor Paavija(a)n ja rühmaülem Kent. Sõjaväe administratsiooni lektoriks oli kadettide rooduülem kapten Jakobsen, topograafia lektorina esines operatiivstaabi topograafia jaoskonna ülem alampolkovnik Eduard-Adolf Bach, fortifikatsiooni lektorina oli tegev inseneripataljoni ülem kapten Voldemar Riiberg (Rieberg). Õigusteaduse õpetajaks oli algul advokaat Andrejev, hiljem mitšman (leitnant) Alfred Nirk. Kuulipildujate materjalosa õpetas kadettidele leitnant (alamkapten) Albert Murrik, lõhkeainete tundmist alamkapten August Steinberg ja sideasjandust inseneriväe leitnant Artur Pärna (Perna). Tervislootunde andis sõjaväearst dr Juss, hipoloogiat (hobuteadust) õpetas sõjaväe loomaarst dr Karl Saral. Esimeseks eesti keele lektoriks oli kirjanik Ernst Peterson (Särgava). Lisaks patareülemaale oli suurtükide materjalosa lektoriks kapten Johannes Lepp ja suurtükiasjanduse teooria õpetajaks lipnik Martin Grossholm.¹⁸

Kui esimese lennu õpetajaskond koosnes valdavalt kohalikku päritolu ohvitseridest-lektoritest, siis alates 1920. aastast lisandus kooli lektorite hulka mitmeid eesti, aga üldjuhul vene päritolu kõrgemaid ohvitseri-spetsialiste, kes olid Venemaalt opteerunud.

¹⁶ Andmed teenistuslehtedest: ERA 646–1–87.

¹⁷ *Ibid.*, leht 2.

¹⁸ ERA 495–10–74, leht 87; ERA 646–1–7, lehed 141, 143–147; ERA 646–1–19, leht 176.

Avatud kooli tegevuseks saadi Tallinnas Tehnika tänaval endise Raudtee Tehnikakooli ruumid. Mõõdamines mainitakse mitmetes tekstides ja mälestustes, et asutatud Sõjakool tegutses Sõjaministeeriumi vahetus alluvuses. Selline alluvusseisund vajab siiski mõningat selgitamist. Sõjaministrile esitatud asutamissetpanekus avaldas ka ülemjuhataja arvamust, et kool võiks alluda otse sõjaministri abile.¹⁹ Tollane sõjaministri abi kindralmajor Andres Larka oli samal ajal nimetatud ka tagavaravägede ülemaks. Võib eeldada, et ei leitud ühtegi kohasemat staapi või asutust, millele Sõjakooli allutada. Arvestades sõjaaja olusid ja ülemjuhataja ning tema staabi hõivatust operatiivküsimustega, polnud mõtet kooli allutada otse ülemjuhatusale. Sõjaministri abi oli erinevalt ministrist sõjaväelane ja tegeles administratiivküsimustega. Sõjaministri abile allumist võiks pidada paljuski formaalseks. Kool ja selle kaader allus nii nagu muudki sõjaväe asutused ja väeosad ülemjuhataja käskudele. Kui sõjaministri abi soovis kooli lektoreid näiteks korrale kutsuda, et need oma ülesandeid korralikumalt täidaks, siis palus ta selleks ülemjuhataja staabiülema korraldust.²⁰

Kooli õppetöö alguseks on loetud 22. aprilli, mil ilmus ka esimene Sõjakooli ülema päevakäsk ja avati pidulikult kool. Ülemjuhataja kindralmajor Laidoner tuletas kooli avamisel peetud sõnavõtus kasvandikele meelde, et tegemist polnud enam monarhistliku sõjaväega, vaid demokraatliku vabariigi rahvaväega, mille kindlus põhines vastastikusel sõbralikkusel ja üksteisest arusaamisel. Tulevane ohvitser pidi oskama ise täpselt ja kohusetruult käske täita, kui ta tahtis, et ka rahvaväelane tema käsklusi kuulaks.²¹

Mõnedes ülevaadetes märgitakse kursuse alguskuupäevana ka 14. aprilli 1919. a.²² Tegelikult jõudsid paljud väeosadest lähetatud õppurid kohale veelgi hiljem. Õppurkoosseis pidi formeeritama rahvaväelastest, kellel oli vähemalt keskkooli 7. ja 8. klassi haridus (mittetäielik keskharidus).²³ Haridusnõuetest väga jäigalt ilmselt kinni ei peetud, mistõttu leidis õppurite hulgas ka madalama haridustasemega isikuid. Hilisemate meenutuste kohaselt oli kooli vastuvõetud kadettide hulka pääsenud esialgu isegi poolearulisi.²⁴ Õppurid jaotati väeliikide kaupa ära kohe esimestel päevadel. Mälestuste põhjal jääb mulje, et suurem tung oli eelkõige suurtüki- ja ratsaväe erialale.²⁵

¹⁹ ERA 495–10–74, leht 4.

²⁰ *Ibid.*, leht 84.

²¹ **-ds-**. 1919. Eesti Vabariigi sõjakooli avamine. – Maaliit, 23.04, nr 88, lk 3.

²² ERA 650–1–445, leht 10.

²³ ERA 650–1–4, lehed 41–42.

²⁴ **Raamot, I.** 1975. Mälestused I. Turku: Oy Lounaisrannikko, lk 110–111. [Edaspidi **Raamot** 1975]

²⁵ *Ibid.*; ERA 2124–3–717, leht 1 (**Martmaa, P.** 1938. Kuidas minust sai Vabariigi Sõjakooli kadett); ERA 2124–3–1691, leht 4. (**Viljak, A.** 1938. Mälestusi Sõjakooli 1. lennust; edaspidi **Viljak** 1938.)

Pärast seda valiti rivi- ja juhtimisharjutuste käigus välja ka rühma- ja jao- vanemad (portupeekadetid). Eelisseisus olid siin need, kel oli seljataga pikem maailmasõja-aegne teenistus Vene sõjaväe allohvitserina või kelle õpingud sõjakoolides olid jäänud pooleli.²⁶

Ludvig Jakobseni hilisemal hinnangul oli Eesti esimesi riike, kus rajati kõikidele väeliikidele ühtne Sõjakool²⁷. Tuleb arvestada, et Vene oludes tegutsenud lipnike- ja sõjakoolid olid keskendunud vaid ühe väeliigi ohvitseride ettevalmistamisele. Suurtükiväe alal Venemaal teadaolevalt sõjaaja lipnikke ei koolitatudki. Samas tunti tollal Eestis just suurtükiväeohvitseridest suurt puudust.²⁸ See muutis keeruliseks ka lühiajalise suurtükiväeohvitseride ettevalmistamise organiseerimise. Siiski olid samal ajal Tallinnas tagavarapatarei juures tegutsemas juba suurtükiväeohvitseride asetäitjate kursused ja (allohvitseride) õppekomando.²⁹ Sõjaministri korraldusel koostas suurtükiväe valitsuse ülem suurtükiklassi õppekavad ja koosseisu. Sõjaministeeriumi suurtükiväe valitsuse kirjas juhiti ülemjuhatuses tähelepanu asjaolule, et paari kuu jooksul pole suurtükiväeohvitseride ettevalmistamine mõeldav. Lepiti siiski kokku, et esimene suurtükiväekursus on neljakuuline, järgnevad pikendatakse aga kaheksakuuliseks. Vastuvõetavatelt õppuritelt eeldati varasemat teenistust suurtükiväe alal (õppekomando kursuse läbimist).³⁰ Suurtükiväeklassi avamise kohta kooli juures andis sõjaminister veel 6. mail täiendava päevakäsu, milles sätestati kursuse kestuseks neli kuud ja määratleti klassi komplekteerimise alused (korrates eelnimetatud tingimusi). Klassi avamise kuupäevaks oli nimetatud käskkirjas märgitud 15. mai.³¹ Sellele järgneval päeval toodi Sõjakooli jalaväeklassist patareisse üle 31 kadeti. Neile lisati 25 rahvaväelast suurtükiväe tagavarapatareist, kes nimetati järgnevalt samuti ümber kadettideks.³² Ilmselt kuni selle ajani said Sõjakooli roodu koosseisu kuulunud suurtükiväerühma kadetid üleüldist rivilist väljaõpet koos jala- ja ratsaväeõppuritega.

²⁶ **Raamot** 1975, lk 112; **Viljak** 1938, leht 3.

²⁷ **Jakobsen, L.** 1959. Esimesi Eesti kadette juhtimas. – *Võitleja*, nr 3/4, lk 5. [Edaspidi **Jakobsen** 1959]

²⁸ **Kröönström** 2008, lk 95–96.

²⁹ ERA 495–10–74, lehed 5–6.

³⁰ ERA 495–10–74, lehed 5–6, 11, 37–37, 39.

³¹ Sõjaministri päevakäsk nr 11, 6. mai 1919.

³² ERA 650–1–1825, leht 18.

3. ÕPPETÖÖ

Kooli kursuse aluseks oli võetud endine maailmasõja-aegsete Vene lipnikekoolide³³ õppekava.³⁴

Õppeainetena õpiti esimesel jalaväekursusel taktikat, topograafiat, sõjaväe administratsiooni, fortifikatsiooni, kaitsekraavide kaevamist (*transchei*), kuulipildujate materjalosa, suurtükiasjandust, sõjaväe seadusi ja määrustikke, eesti keelt, tervishoidu ja võimlemist. Ratsaväeklassis lisandusid eelmainituile veel hipoloogia ja praktiline ratsutamine. Suurtükiklassis õpiti eeltoodule lisaks sise- ja välisballistikat, suurtüki ehitust (materjalosa), laskeasjandust, suurtükiväetaktikat ja läbiti nii suurtüki- kui ka patareioõppusi.

Jalaväe eriala kadettide nädala tunnikavas oli ette nähtud 47 tundi, millest suurem osakaal oli riviõppustel (11 tundi) ja kehalisel tegevusel (turnimine ja vehklemine 6 tundi) ning (Vene) määrustike õppimisel (4 tundi). Muude ainete osakaal nädalakavas kõikus 1–3 tunni vahel.³⁵ Päevas oli ette nähtud kuni 8 õppetundi ja õppetöö toimus ka laupäeviti.³⁶ Mälestusteski väidetakse, et vähemalt jalaväe erialal domineerisid määrustike õppimine ja rivi-

³³ Vene lipnikekoolid (*школы прапорщиков*) – maailmasõja ajal Venemaal ellukutsutud sõjalised õppeasutused sõjaaja ohvitserikaadri kiireks täiendamiseks, mille lõpetanud ülendati lipniku auastmesse (kursus kestis 3–4 kuud). Lipnikekoolide lõpetajad ei saanud rahuaja kaadriohvitseri õigusi ega õigust teenida staabi-ametikohtadel, demobilisatsiooni korral tuli sellise ettevalmistuse saanud arvata kas reservi või saata täiendusõppele. Nende koolide kursused komplekteeriti väeteenistuseks kõlblike kõrg- ja keskhariduse saanud noormeeste-üliõpilastega, aga ka kreiskooli või kõrgema algkooli lõpetanutega, samuti silmapaistnud sõdurite ja allohvitseridega. Põhiliselt valmistasid lipnikekoolid riviohvitsere ette jalaväele, aga lisaks neile õppeasutustele oli ka üksikuid inseneriväe- ja ratsaväekoole. On arvatud, et Venemaal on olnud kokku rohkem kui 41 õppeasutust, kus valmistati sõja-aastail ette natuke üle 100 000 ohvitseri. **Волков, С. В.** 1993. Русский офицерский корпус. Москва: Военное издательство, с. 145–147.

³⁴ ERA 495–10–74, leht 1.

³⁵ ERA 495–10–74, leht 35.

³⁶ Vabariigi Sõjakooli päevakord äripäevadel (1919): kell 6.00 äratus; 6.00–6.30 riietumine, voodite ja varustuse kordaseadmine; 6.30–7.00 hommikune ülevaatus; 7.00–7.30 üldine jalutuskäik; 7.30–8.00 hommikukohv; 8.00–12.00 plaanijärgne õppetöö; 12.00–12.30 eine; 12.30–14.00 vaba aeg; 14–18 plaanijärgne õppetöö; 18.00–18.30 lõunasöök; 18.30–19.30 vaba aeg; 19.30–21.00 tundide ettevalmistamine; 21–21.30 õhtune tee; 22.00 päevakäskude ettelugemine jm; 23.00 öörahu. Päevakord pühapäevadel: kell 7.00 äratus; 7.00–8.00 riietumine, voodite ja varustuse kordaseadmine; 8.00–8.30 hommikukohv; 8.30–10.00 vaba aeg; 10.00–12.00 soovijatel kirikus käimise luba, teistel vaba aeg; 12.00–12.30 eine; 12.30–18.00 vaba aeg; 18.00–18.30 lõunasöök; 18.30–19.30 vaba aeg; 19.30–21.00 tundide ettevalmistamine; 21.00–21.30 õhtusöök; 22.00 päevakäskude ettelugemine; 23.00 öörahu. ERA 495–10–74, leht 36.

harjutused.³⁷ Määrustike esiletoomise põhjuseks võis olla mitte niivõrd vastavate tundide rohkus kui õppematerjali igavus ja eluvõrus.

Peaesmärgiks oli luua väga eriilmelise väljanägemise ja ettevalmistusega ning rindel suhteliselt vaba õhkkonnaga harjunud õppurkonnast ühtne ja distsiplineeritud üksus. Seda kooli algpäevi olukorda iseloomustab kokkuvõtvalt esimese patarei lennu kasvandik August Viljak: *Kokkutulnute rõivastis pakkus esialgu väga kirevat pilti. Siin oli näha vene "furaškasid" ja "papahasid", soomlaste järele tehtud valgeid müitse, sinise kandiga ja valgete triipudega ja igasugu teisi peakatteid, ka vene junkrukooli müitse, junkru pagunitega sineleid, lambanahkseid rõivaid, igasugu jalanõusid, soomusrongide ja teiste väeosade varuka ja mütsimärke. Ühesõnaga kirev ja elurõõmus üliõpilaste seltskond, kuhu eksinud ka mõned vanemad mehed, nagu seda olid kirjanik O. Truu, advokaat Bock j.t. Suur osa tuttavad Tartust saadik, teised omavahel tuttavad Tallinna, Narva, Pärnu ja teistest koolidest. Uued hallikad ja pruunikad frentsid, kiivrid ja tankid muutsid selle kireva seltskonna õige kähku esimeseks ja ühtlaseks eesti kadettide pereks. Kui me peagi selles ühtlases rõivastises, hästi joondunult ja püssitikke hästi püsti hoides sooritasime ringkäike linnas, siis olid isegi eesti rahvuslusele vaenuelikud ollused jahmatanud eesti väes valitsevast distsipliinist ja ühtlusest. Ühtlasi kasvatas see rahva keskel usku ja lootust meie vägede kindlasse võidusse korratute kui ka enam vähem korralikkude vaenlase vägede vastu.*³⁸

Mälestuste kohaselt külastas ülemjuhataja mitmel korral isiklikult Sõjakooli, hoides ennast seal toimuvaga kursis, ja suhtles kadettidega ka vahetult. Tollase rooduülema mälestuste järgi oli ülemjuhataja 1919. a suvel ilmunud ühele Seevaldis korraldatud taktikaõppusele (õppusi korraldati kirjelduste järgi Pelgulinna ja Seevaldi vahelisel alal, Stroomi ranna eelsel maastikul, Veskimetsa kõrgendikel ja mujal pealinna lähistel). Ta palus anda roodule taktikaülesande, mille juhatajaiks pidid olema ainult kadetid ise. Jäi mulje, nagu olnuks tegemist mingi kontrolliga. Pärast õppuste lõppu avaldati Sõjakooli ülemale ja roodu kaadrile kiitust ning ülemjuhataja teatas, et jalaväe eriala kadetid ülendatakse ohvitserideks juba kümne päeva pärast, seega kolm nädalat kavatsust varem.³⁹

Juuni lõpul ja juuli algul 1919 osales teoreetiliste ainete (topograafia, fortifikatsioon, sõjaväe administratsioon, kindlustamine, side ja kuulipildujate materiaalosa) eksamite vastuvõtmisel alampolkovnik Paul Lill (ülemjuhataja staabi korraldusvalitsuse ülem), kes hindas 25% kadettide vastuseid väga heaks. Ligi 50% teadmisi hinnati heaks ja 25% vastuseid peeti nõrgaks, neist 5–6% lubamatult nõrgaks. Aineprogrammid olid lühendatud ja vastasid

³⁷ ERA 2124–3–1850, leht 152. (Krupp, A. Sõjakool. Vabariigi Sõjakooli I sõja-aegsest kursusest; edaspidi *Krupp*.)

³⁸ Viljak 1938, lehed 1–2.

³⁹ Jakobsen 1959, leht 5.

Vene reservlipnike sõjajärelsetele õppekavadele. Eeldusel, et 75% kadettidest selle lühendatud teoreetilise kursuse omandas ja enamik oli enne kooli sõjategevuses osalenud, pidas eksamineerija võimalikuks neid polguülemate järelevalve ja kontrolli all nooremohvitseride ametikohtadele lubada. Puudu jäägid tulenesid õpikute puudusest, samuti õpetajate vilumatusest.⁴⁰ Teadaolevalt oli kursuse ajal õppurite kasutada ainult üks eestikeelne õppematerjal – “Paavijani taktika õpperaamat”⁴¹. Selle nimetus viitab, et raamatu koostajaks oli tollane Sõjakooli klasside inspektor ja taktikalektor. Kuna mitmeid teoreetilisi aineid õpetasid pealinnas sõjaväeasutustes töötavad ohvitserid oma põhitöö kõrvalt, siis kannatas õppetöö kvaliteet (palju tunde jäi ka lihtsalt ära). Põhitöö kõrvalt ainet õpetavad ohvitserid polnud eriti motiveeritud, kuna tundide eest saadavat lisatasu peeti liiga väikeseks. 1919. a septembris esitatud klasside inspektori raportist ilmneb, et mitmed palgatud tunniandjad-lektorid (ohvitserid ja eraisikud) olid andnud planeeritust vähem tunde. Sõjainistri abi palus ülemjuhata staabiülemalt korraldust, et Sõjakooli lektorid oma kohustusi korralikumalt täidaksid.⁴²

Tollastes oludes puudus täpsem õppekava. Iga lektor määras oma aine sisu ulatuse ja eesmärgid enda valikul, mistõttu kannatas õppetöö ühtlus. Nagu hiljem tuli tõdeda, tehti tollal õppetööd endise Vene süsteemi alusel, milles maailmasõja kogemused veel ei kajastunud. Õpetati seda, mida osati, kuid lektorite oskused polnud väga head.⁴³

4. OLME JA DISTSIPLIIN

Tollase rooduülemate hilisemate mälestuste kohaselt oli erinevatele traditsioonidele rajatud eri väeliikidest koosneva koondise vaoshoidmiseks peale tugeva käe vaja ka rohkesti taktitunnet, et murda mõnegi väeliigi partikularistlikke tendentse.⁴⁴ Tollaste kadettide hilisemate mälestuste järgi polnud kooli sisekord küll üleliia range, kuigi leiti, et mõnel juhul ka liialdati sisekorranõuete kehtestamisega. Näiteks nõuti esimese linnaloo saamiseks kõigilt kadettidelt võimlemishobuse nõuetekohast ületamist pikuti, mida paljudel oli vaja pikemalt harjutada.⁴⁵ Kuna linnalubade andmist piirati, oli vähemalt jalaväe eriala kadettidel komme lahkuda pärast õhtust ülevaatast 4–5 kaupa omavoliliselt kooli territooriumilt. Et mitte tähelepanu äratada,

⁴⁰ ERA 495–10–74, leht 31.

⁴¹ **Krupp**, leht 152. Tõenäoliselt peetakse silmas järgmist väljaannet: Jalaväe taktika käsiraamat. 1919. Tallinn: Sõjainisteeriumi kirjastus.

⁴² ERA 495–10–74, lehed 86–87.

⁴³ **Kasekamp** 1928, lk 79.

⁴⁴ **Jakobsen** 1959, lk 5.

⁴⁵ **Raamot** 1975, lk 118; **Viljak** 1938, leht 5.

vormiti enda asemel voodisse riidest nukk. Selline harrastus sai kooli administratsioonile teatavaks ja karistuseks heideti mõned kadetid selle teo eest ka koolist välja.⁴⁶ Mälestuste põhjal jääb mulje, et peamiseks omavolilise õise lahkumise põhjuseks oli kehv toit, millele otsiti lisa kodust või tuttavate juurest.⁴⁷ Kuna toitlustamist soomusrongidel hinnati näiteks oluliselt paremaks kui Sõjakoolis, siis olid paljud õppurid seda asjaolu arvestades kaalunud ka koolist lahkuda.⁴⁸ Konfliktide lahendajana mainitakse mälestustes mitmel juhul kooli ülemat, kes isalikult ja peenetundeliselt leevendas ka üleastumiste eest ettenähtud karistusi.⁴⁹ Ilmar Raamot kirjeldab teda kui kirjanduslike huvidega, head ja õrna südamega inimest, kelle saatus oli ohvitserimundrisse riietanud.⁵⁰ Kooli toitlustamine ja ka kadettide kohtlemine olevat hiljem, pärast ülemjuhataja isiklikku kooliga tutvumist siiski paranenud.⁵¹ Ohvitseride ja õppurite suhteid võib hinnata mälestuste põhjal siiski võrdlemisi heaks, arvestades asjaolu, et paljud varem vabatahtlikuna rindel viibinud isikud (eriti soomusronglased) olid harjunud oluliselt vähem formaalsete distsipliininouetega. August Viljaku mälestuste kohaselt läksid valitsevate sõjameeleolude tõttu mõned esimese lennu õpilased enne lõpetamist siiski rindele tagasi. Ka mõned suurtükiväelased olevat üle läinud jalaväe eriala kadettide hulka, et kool rutem lõpetada ja kiiremini rindele tagasi pääseda.⁵²

Juba esimese lennu ajal pannakse alus mõnedele kadettide traditsioonidele, mida on järginud hilisemadki lennud. Üks selline on näiteks nn öine pila paraad, mida kirjeldab oma mälestustes ka tollane jalaväekursuse kadett: *Vahepeal olid meile ka mõõgad välja jagatud ja õpetati nendega ümberkäimist. Siin oli Felix Valdmann ise leiutanud või kuskilt kuulnud, et nooblis sõjakoolis valitsevat komme, mille järgi kell 12 öösel enne ohvitseriks ülendamise päeva tulevat korraldada paraad, millel kogu kursus esineb aluspesus, kiivrites ja mõökades, ning et selle paraadi võtvat vastu eksamil viimsele kohale jäänud kadett "kindralite kindrali" auastmes. Selle kava vastu ei olnud meil midagi. Nii informeeris portupeiveltveebel Intal sellest ülemusi ja ka neil polnud nalja vastu mingit ütlemist. Ühel ööl siis, kas just viimasel enne lõpetamist, ei mäleta, puhuti kell 12 öösel pasunasignaali rivistumiseks. Teadsime, milles asi seisab, ning tormasime aluspesus, kiivrites ja mõökades rivisse. Ilmus Valdmann "kindralite kindralina". Ta oli endale*

⁴⁶ Raamot 1975, lk 117–118; Krupp, leht 138.

⁴⁷ Raamot 1975, lk 115, 117–118; Viljak 1938, lehed 4–5; Krupp, lehed 142–143.

⁴⁸ Raamot 1975, lk 115.

⁴⁹ Ibid., lk 113–114, 117; Krupp, leht 139.

⁵⁰ Raamot 1975, lk 111.

⁵¹ Ibid., lk 115.

⁵² Viljak 1938, leht 9.

*improviseerinud mingid suured kuue tähega pagunid. Pidas meile lühikese kõne, mille sisu ma ei mäleta, ja siis marssisime meie kõigi paraadireeglite kohaselt temast mööda.*⁵³ Samasugust tseremooniat kirjeldab oma mälestustes allohvitserideks ülendamise puhul ka tollane patarei kadett August Viljak.⁵⁴ Peeter Lindsaare autobiograafilise romaani järgi oli sellise öise “paraadi” näol tegemist Vene lipnikekoolist üle võetud kombega, mis hili-sematele lendudele edasi pärandati.⁵⁵

5. HILISEMAID ÜMBERKORRALDUSI KOOLI SÕJAAEGSES ORGANISATSIOONIS

Kooli esimene jalaväekursus lõpetas 3. augustil 1919, seega kujunes õppetöö kestuseks veidi üle kolme kuu. Esimene ratsaväekursus lõpetas sama aasta 15. septembril, suurtükiväekursus kestis 5. oktoobrini. Esimese jalaväekursuse lõpetas lipnikuna 106 kadetti (lisaks eksternina üks Vene-aegne junkur ja hiljem patarei lennuga veel kaks lipnikku, seega kokku 109 lipnikku-jalaväelast), ratsaklassi 25 ja patarei lennu 57 lipnikku (täpsemalt vt lisast).

Esimese kursuse järel avati kohe teine kursus (6. augustil 1919)⁵⁶, mille kestust pikendati ülemjuhataja käsul sõja lõpu tõttu ühe aastani (jalaväekursust 31. augustini 1920). Kooli õppurkoosseisu suurendati nüüd (28. oktoobril 1919) jalaväe erialal kaheerooduliseks kadetipataljoniks, patarei ja ratsarühm jätkasid oma endises koosseisus. Kadettide (jalaväe)pataljoni ülemana jätkas tegevust kapten Jakobsen. Esimese roodu ülemaks määrati algul leitnant Jaan Kinger, kelle asemele määrati novembri lõpul 1919 kapten Peeter Feofanov (rühmaülemad alamleitnant Eduard Lillak, leitnandid Jaan Kinger ja Alfons Bankmann). Teise roodu ülemaks määrati endine rühmaülem alamleitnant Kent (rühmaülemad alamleitnant Reinhold Täht, alamleitnant Hans Kaasik ja esimese lennu eksternina lõpetanud lipnik Ernst Kuljus).⁵⁷ Patarei ja ratsarühma juhtidena jätkasid teenistust juba eelmainitud ohvitserid.

1919. a sügisel asutati Sõjakooli juures ka mereväekadettide klass või mereklass (klassi ülemaks oli alates 15. novembrist vanemleitnant Johannes Maasik⁵⁸). Aasta hiljem sai sellest eraldiseisev Mereväe Kadettide Kool, mis tegutses aastatel 1920–1923.⁵⁹

⁵³ Raamot 1975, lk 123.

⁵⁴ Viljak 1938, leht 11.

⁵⁵ Lindsaar, P. 1970. Õrn Armastus. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, lk 206.

⁵⁶ ERA 650–1–4, leht 42.

⁵⁷ Kangro, P. 1935. 15 aastat E.V. Sõjakooli 2. sõjaaegse kursuse lõpetamisest. – Sõdur, nr 33/34, lk 798. [Edaspidi *Kangro* 1935]; ERA 646–1–87.

⁵⁸ Johannes (Johann, Joann) Maasik (Masik) (1891–1942) VR I/3. Hiljem kaptenmajor. Teenis ka vahilaeva Laine komandörina ja Merejõudude Staabis.

Õppeainetena lisandusid Sõjakooli teise sõjaaegse lennu õppeprogrammidesse prantsuse ja inglise keel, sõjaajalugu, keemia, füüsika, mehaaniline trigonomeetria, diferentsiaalmatemaatika, analüütiline geomeetria. Enamik viimasena loetletuist kuulus siiski mereklassi õppeprogrammi.⁶⁰

Õpilaste arvu suurenedes tekkis vajadus avaramate ruumide järele. Probleem leidis lahenduse 1920. a mais, kui Sõjakool paigutati Tondi kasarmukompleksi.

Niinimetatud Vabadussõja vaimu asendumine rahuaja rutiiniga sundis ka teatud ametikohale sobivate juhtide isikuomadusi ümber vaatama. Juba 1920. a mai lõpus kauples Sõjavägede Staabi ülem polkovnik Jaan Rink 2. diviisi ülemalt Sõjakooli ülema ametikohale alampolkovnik Villem Marderit⁶¹, väites, et “Sõjakool on päris raisus ja selle all saate kah teie ise kannatama. Saadame teile hääde ohvitseride asemele halbasiid”.⁶² 1920. a juunis määratigi alampolkovnik Marder Sõjakooli ülemaks. Ta jäi sellele ametikohale kuni 1923. a, mil Sõjakool ühendati Sõjaväe Ühendatud Õppeasutustega.

Teise sõjaaegse lennu lõpetas 1920. a 31. augustil 151 lipnikkujalaväelast (lisaks üks lõpetaja sõjaväeametnikuna), sama aasta 21. detsembril lõpetas sama lennu 26 suurtükiväelast ning 18 ratsaväelast.⁶³

Kolmas (I rahuaegne) kursus alustas 1. oktoobril 1920, mil mindi üle juba rahuaegsele (kaadriohvitseride) ettevalmistusprogrammile.⁶⁴

Represseriti Nõukogude võimu poolt. Suri Nõukogude Liidus (Serovis) vangistuses.

⁵⁹ ERA 650–1–2290, leht 30.

⁶⁰ ERA 495–10–74, leht 1.

⁶¹ **Villem Marder (1882–1935) VR I/2.** Lõpetas 1902. a eksternina Pihkva kadetikorpusse ja 1906. a Tšugujevi sõjakooli. 1914. a langes polgu adjutandina sakslaste kätte vangi, kus viibis sõja lõpuni. Kodumaale saabudes oli esialgu ohvitseride reservis ja alates 1919. a jaanuarist 2. diviisi tagavarapataljoni ülem. 1919. a lõpust määrati Sakala partisanide pataljoni (polgu) ülemaks. 1922. a ülendati auastmes koloneliks. Pärast teenistust Sõjakoolis teenis peamiselt diviisi staapides, enne reservi arvamist 1934. a oli Tartu kaitseringkonna ülem.

⁶² ERA 495–10–74, lehed 23–25.

⁶³ ERA 646–1–33; ERA 646–1–84; ERA 646–1–85.

⁶⁴ Sõjaministri päevakäsk nr 860, 28. august 1920.

6. ESIMESE LENNU LÕPETAJAD

Esimese lennu lõpetamisega kaasnenud erakordseid tundmusi kirjeldab oma mälestustes kujukalt Arnold Krupp: “Oli nagu mingi aukartus ohvitseri tiitli ees. Seni olime harjunud, et see sündis “по указу Е. И. Величества”⁶⁵ ja nüüd äkki meie mehed ise võtavad kätte ja ülendavad ohvitserideks.”⁶⁶ Sõdurite tollases keelepruugis olevaid Sõjakoolist rindele lähetatud lipnikke nimetati ka samagoniks⁶⁷. See võrdlus isevalmistatud viinaga viitas ilmselt ohvitseride kiirele kodumaisele ettevalmistusele, mis võis tunduda paljudele esialgu ka kuidagi väheväärtuslikuna.

Kolmel erialal lõpetas Sõjakooli esimese, Vabadussõja-aegse lennu kokku 191 lipnikku, kes olid sündinud ajavahemikus 1886–1902 (vt lisa). Lennu õppurkonna keskmine vanus lõpetamisel oli 21 aastat. Esimese maailmasõja lahingutegevuses Vene armee ridades oli osalenud eelnevalt 20 õppurit. Umbes sama palju oli ka neid, kelle eelnevad õpingud Vene lipnikekoolides või sõjakooli kursustel oli katkestanud revolutsioon ja kodusõda (kõige enam, 5 õppurit olid õppinud 1917.–1918. a põhjarinde lipnikekooli kursusel Gattšinas). Näiteks esimese jalaväelennu eksternina (eksamiga) lõpetanud Ernst Kuljus oli juba 1917. a sügisel lõpetanud 2. Oranienbaumi lipnikekooli, kuid oli jäänud toona ohvitseriks ülendamata, sest enamlased jõudsid eelnevalt kooli sulgeda. Järgnevalt osales ta Petrogradis Talvepalee kaitsmisel 1917. a novembris, mille käigus sai ka vigastada.⁶⁸ Nelja tulevast lipnikku (Friedrich Sibul, Leonhard Puksov, August Michelstein ja Georg Birkholz) oli autasustatud maailmasõja-aegse lahingutegevuse eest Georgi IV järgu (sõduri)ristiga. Georg Birkholz oli pälvinud ka vastava autasu III järgu ning teda pärjati hiljem II järgu 3. klassi Eesti Vabadusristiga. Valdavalt oli õppurite näol tegemist Vabadussõja õppursõduritega, kellest vaid ligi 30 ei olnud eelnevalt sõjategevuses osalenud. Haavata või põrutada saanud nii maailma- kui Vabadussõjas oli õppurkonnast vähemalt 20, neist mõni oli saanud vigastada ka mitmel korral. Õppuritest oli üliõpilasi või juba ülikooli (ka polütehnikumi) lõpetanud üle 30, täielik gümnaasiumiharidus oli kuni 45 õppuril. Ülejäänud olid peamiselt gümnaasiumide, kommerts- ja kaubanduskoolide vanemate klasside õpilased.⁶⁹ Lisaks eesti rahvusest õppuritele võib leida esimese lennu kasvandike hulgast ka kohalike vähemusrahvuste esindajaid, kuigi esimestes teenistuslehtedes rahvuskuuluvust esile ei toodud.

⁶⁵ Tema Keiserliku Kõrguse ukaasi (määruse) alusel.

⁶⁶ **Krupp**, leht 154.

⁶⁷ **Nõmmik, A.** 1975. Mälestusi Sõjakoolist. Toronto, leht 1.

⁶⁸ ERA 495–7–2241, lehed 2–3.

⁶⁹ Andmed 1919. a Sõjakooli lõpetanute teenistuslehtedest: ERA 646–1–29; ERA 646–1–30; ERA 646–1–31. Vt ka nende ja teiste allikate alusel koostatud lisa artikli lõpus.

Näiteks leidis eriti esimese ratsaväekursuse õppurite seas mitmeid kohalikku saksa päritolu noormehi.

Teenistuskohdadele määrati lõpetajate valiku alusel, kusjuures auastmes vanemad (portupeekadetid) ja järjekorras eespool olevad ehk paremate tulemustega lõpetajad olid eelisseisus. Esimese lennu lõpetaja Arnold Krupp kirjeldab seda oma mälestustes järgmiselt: *Vanemad portupei kadetid, kes kohtade valikul esimesed olid, valisid kõik kohad tagavara pataljonidesse (peale E. Pajussoni, kes I polku tuli) samuti ka enamuses nooremad portupei kadetid. Kadetidest läksid tagavara pataljonidesse vaid Kašan, Püss, Luts⁷⁰ ja Veeber. Muidu kippusid kõik mehed rindele tagasi. Mina olin kadettide hulgas järjekorras neljas lõpetaja; kuigi mul kohtade valik suur oli, ometi ei tekkinud kahtlustki, kuhu väeosasse minna. Minu vana väeosa – Võru rood – oli 1. polgu II rooduks muudetud, ja ma lootsin jälle oma meeste juurde tagasi saada. Peale ohvitseriks ülendamist saime kõik sõjakooli lõpetajad 2 nädalase puhkuse ja 20. augustil ilmusime diviisi ülema, kindral Tõnissoni palge ette. Diviisi staap asus Vaivaras. Härra kindral ei hakanud meilt üksikult raaporte ootama, vaid käsutas kõiki väeosade kaupa rivisse. Siis pigistas meile kõigile kätt, soovis edu ja õnne. “Ainult üks asi ei meeldi mulle, tähendas härra kindral, et teie hulgas on noori ohvitseri, kes tagavara pataljoni minna tahavad!” Peale esinemist saadeti meid rindele minejaid härra kindrali erarongiga Narva, kuna Rakvere tagavara pataljoni mehed pidid hariliku rongiga edasi sõitma.⁷¹*

Noore ohvitseri teenistuskohhta jõudmist ja kontrasti, mis tekkis rindel valitseva reaalsusega kokku puutudes, kirjeldab lipnik A. Krupp üsna kujukalt: *Mind oodati ja võeti vastu, kui uudseleiba. Oli mul ju uus munder seljas, uus rihm vööl, mis Tallinna sadulseppade poolt, inglise rihma eeskujul, tallanahast tehtud. See oli paksem kui sadula rihm. Mõõga, mis sõjakoolist anti, tõin ka liinile, kuigi vaid risuks kaasas oli. Uuriti ja vaadeldi mu varustust, uusi paguneid jne. Liinil olid ohvitserid ja sõdurid sel ajal kõik inglise sõduri riietes, ilma igasuguste eraldusmärkideta. Minagi peitsin hiljemalt oma frentsi ära ja lahinguis käisin vanas vene soldati sinelis, sest oli kuulda, et punased vangi langenud ohvitseridega eriti julmalt ümberkäisid, pagunid*

⁷⁰ Major Artrur Kaschan (1898–1945), major Edmund Püss (1899–1979), kolonelleitnant Alfred Luts (1899–1991). Mõnetise ironiana said just neist hilisemad kõrgema haridusega Eesti Vabariigi kaadriohvitserid (täpsemalt vt lisa). Ülemjuhataja 1. augusti 1919 päevakäsu nr 422 järgi ei tohtinud siiski neid Sõjakooli lõpetanud lipnikke, kes tagavarapataljonidesse teenistusse saadeti, pataljonide kaaderkoosseisu määrata, vaid nad tuli saata kahe kuu jooksul tegevväeosade koosseisu koos täiendusroodudega. Lisaks nähti päevakäsu ette, et lipniku auastmes oleku ajal pidid Sõjakooli kasvandikud teenima ainult rivi ametikohtadel ning neid ei tohtinud komandeerida staapidesse ega asutustesse.

⁷¹ ERA 2124–3–1850, lehed 160–161. (**Krupp, A.** Esimeses polgus. Mälestusesi esimesest polgust (20. augustist kuni 12. oktoobrini 1920. a.))

naeltega õlgadesse kinni löid jne. (Hiljem, kui mul ju nagan taskus oli, siis käisin lahinguis täies vormis. Mul oli kindel teadmine, et elusalt ma end vaenlase kätte ei anna). Samuti ei eraldunud ka punased ohvitserid millegagi sõdureist. Sai teada vaid, et see ja see vang on ohvitser või kursant ainult siis kui teised vangid ta üles andsid.⁷²

Sellist kontrasti ei saanud vastsed ohvitserid tunda ainult eespool kirjeldatud moel, vaid see avaldus ka lahingutegevuses. Lipnik Paul Martinovi (Martmaa) alljärgnevast kirjeldusest ilmneb üsna kujukalt ka Sõjakoolis õpitud endiste Vene määrustike ja tegeliku rahvasõja õhustiku juhtimisvõtete vastuolu: 27. augustil 1919 a. seisime L. R. Soomusrong No 3ega Irboska jaamas, peale Pihkva äraandmist. Esimest korda tegi rongiüleminnule ülesandeks 20 sõduriga luurele minna Gredische külasse ja see oma alla võtta. Saades ülesande, käsutan roodust 20 sõdurit välja (ühes püsside ja ühe Levis kuulipildujaga). Selgitan sõduritele ülesande ja hakkam rongi löögiosa juures rühma loendust tegema enamlaste suurtükiväe tule all, mis rongi löögiosa tulistama oli hakanud. Märkan meeste-sõdurite imestanud pilke ja olen ise imestanud sõdurite väga väheste teadmiste üle, kuid rühma loendus sai siiski pikapeale selgituste abil tehtud, jao vanemad määratud, nagu määrustik nõudis. Käsutan rühma ahelikku ja annan liikumise suuna, ise aheliku taga seistes, käsutan aheliku edasi liikuma, kuid ahelik ei liigu. Taipam aheliku ette astuda, öeldes ahelik minu järel, ahelik hakkab kohe liikuma ja maha ei jäe keegi. Kõige aja olime suurtüki tule all. /.../ Soomusronglastega järgmistesse lahingutesse minnes ei teinud enam roodu ei rühma loendust, sest kuulsin hiljem, et minu poolt tehtud rühma loendus tekitanud tubliste nalja soomusrongi vanemate ohvitseridele, kes loendust löögiosalt olid tähele pannud. Ei tahtnud enam teistele nalja-heameele põhjuseks olla.⁷³

Vabadussõja lõpul olid mitmed esimese lennu kasvandikud jõudnud juba rooduülemate või nende kohusetäitjate ametikohtadele. Vähemalt seitse jala-väekursuse lõpetajat tegutses Vabadussõja lõpul rooduülemana. Veel vähemalt kuus esimese lennu jalaväe eriala lõpetajat täitis lühemat või pikemat aega rooduülemate kohuseid. Luurekomando ülematena olid tegevad vähemalt kolm esimese lennu lipnikku: Arnold Normak, Harri Pärt, Paul Õispuu. Ratsaväe lennu lõpetajaist tõusis lipnik Harald Busch 1. ratsapolgu adjutantiks ja lipnik Hans Ainson 2. ratsapolgus sidekomando ülemaks.⁷⁴

⁷² ERA 2124-3-1850, lehed 156-163.

⁷³ ERA 2124-3-718, lehed 1-2. (Martmaa, P. 1938. Sõjakooli tarkus ja tegelik sõda.)

⁷⁴ Lembit Karjel, Aleksei Melts, Evald Mutli, Ilmar Raamot, Heinrich Rammul, Jaan Raudsepp, Artur Tisch. Rooduülemate kohusetäitjad: Ferdinand Alev, Georg Birkholz, Hans Kruus, Kurt Matson, Aleksander Reimann, Voldemar Tõevälja. Täpsemaid andmeid ja allikaid vt lisast.

Kokku autasustati Sõjakooli esimese lennu 16 kasvandikku Vabadusristiga (neist ühte postuumselt, täpsemalt vt lisast) nende tegevuse eest lahingus.

Vabadussõja sõjategevuses hukkus kokku vähemalt kuus Sõjakooli esimese lennu lõpetanud lipnikku. Põtalovo operatsioonis 1919. a oktoobris jäi kadunuks lipnik Gustav Parts (langes vangi ja hukati), Viru rindel jäi lahingus Saventsova küla juures 5. novembril teadmata kadunuks lipnik Nikolai Lipinsky. 28. detsembril 1919. a sai Viru rinde kaitselahingus Sala mõisa juures vastase mürsukildudega tabada ja hukkus esimese lennu kasvandik lipnik Peeter Maasing.⁷⁵ Novembri alguspäevil 1919 sai Pihkva rinde lahingus (Paneva küla juures) haavata laiarööpmelise soomusrongi nr 4 dessant-roodu ülemana teeninud lipnik Heinrich Rammul, kes suri sama kuu lõpul haiglas.⁷⁶ Vabadussõja lõpul surid haigustesse esimese lennu lõpetanud lipnikud Ernst Ollik ja Aleksander Jürisson.⁷⁷ Sama lennu lõpetanutest said sõjalõpu lahingutes haavata veel vähemalt 6 lipnikku.⁷⁸

Sõjakooli lõpetamine esimese kahe sõjaaegse lennu lipnikele erilisi teenistuskohustusi kaasa ei toonud, mistõttu arvati enamik neist Vabadussõjale järgnenud demobilisatsiooniga 1920.–1921. aastal reservi või lubati neile esialgu ajapikendust hariduse täiendamiseks. Suur osa neist omandas sõjaaja teenistuse eest õiguse tasuta haridusele kuni kõrgema õppeasutuse lõpetamiseni. Lõpetanute hulgast võrsus mitmeid tuntud õigus-, loodusteadlasi, insenere ja teiste elualade esindajaid. Mitmed jätkasid riigikaitse tegevust kaitseliitlastena, seda eriti pärast 1. detsembri 1924. a kommunistlikku riigipöördekatset, mil neid reservist Kaitseliidu malevate juurde teenistusse kutsuti. Ligi kümnekonna esimese lennu lõpetaja kohta võib leida andmeid teenistusest Kaitseliidu malevkonna, kompanii või divisjoni pealiku või pealiku abina. Enamik vahetult sõjale järgnevatel aastatel reservi arvatuist jäidki auastmes lipnikeks või nooremleitnantideks. 1930. aastate algusest alates ülendati vastavate katsete järel nooremleitnandiks või leitnandiks ka üksikuid reservi arvatud lipnikke, kes Kaitseliidus tegevad olid. Auastmele vaatamata kutsuti siiski paljusid ühel või ka mitmel korral reservohvitseridena kordusõppustele (täpsemalt vt lisast).

Need, kes soovisid jätkata rahuaegset teenistust kaadriohvitseridena, pidid samadel alustel Vene lipnikekoolide lõpetanutega täiendama oma haridust sellel eesmärgil loodud alalisväe ohvitseride kursustel (1920–1927).

Osalus Vabadussõjas mõjutas paljude hilisematki elukäiku. Nooremate juhtidena kogetud sõjaraskused ja sellest tulenenud ühtekuuluvustunne motiveerisid paljusid ühinema hiljem vabadussõjalaste liikumisega (kõige

⁷⁵ ERA 646–1–10, lehed 7, 9, 28–29, 44.

⁷⁶ ERA 495–7–4521, lehed 4, 7.

⁷⁷ ERA 646–1–10, leht 44.

⁷⁸ Albrecht Altmann, Valfried Gutmann, Voldemar Hendrikson, Hans Rass, Karl Riimann, Adolf Toom. Andmed pärinevad lisas esitatud allikatest.

tuntumateks esimese lennu vilistlasteks olid seal Eesti Vabadussõjalaste Keskliidu aseesimees Artur Sirk, keskjuhatuse liige Karl Jalakas ja mitmed piirkondlikud liikumise juhid). Osalus vabadussõjalaste liikumises tõi pärast 1934. a poliitilisi ümberkorraldusi mitmetele I lennu kasvandikele kaasa kohtulikke karistusi (teadaolevalt ligi kümnekonda isikut karistati kohtukorras tingimisi vangistuse või sunnitööga⁷⁹), mitmed olid sunnitud lahkuma tegevteenistusest või arvati nad kohtuliku karistuse tõttu ohvitseride nimekirjast välja. Peagi said paljudele neist osaks nõukogude võimu repressioonid (vt lisa).

Pikemalt jätkas Vabariigi Sõjakooli I lennu lõpetajatest tegevteenistust Eesti sõjaväes pisut vähem kui 40 ohvitseri (nad ülendati vähemalt kapteni auastmesse enne Teist maailmasõda), mis moodustab veidi alla 20% lennu lõpetajaskonnast. Ka ligikaudu sama palju (veidi üle 20%) teise sõjaaegse lennu lõpetajaist jätkas rahuaja teenistuses (1935. a andmetel).⁸⁰ Kolonelleitnandi auastmeni jõudsid Eesti sõjaväes 1940. aastaks lennuväeohvitserid Hans Kitvel (1901–1942) ja Valfried Gutmann (1900–1992) ning maaväe väeliigis jätkanutest Alfred Luts (1899–1991). Viimatimainitu teenis enne Teist maailmasõda Sõjavägede Staabis väljaõppe- ja operatiivosakonna ülemana ning Teise maailmasõja ajal (1944) Saksa sõjaväevõimudele allutatud eestlastest formeeritud üksuste kindralinspektori staabiülemana (*Obersturmbannführer*’i auastmes). Lisaks eelnimetatud kolmele omandasid Eesti Kõrgema Sõjakooli jalaväeklassi lõpetanuist sõjalise kõrghariduse (kindralstaabi ettevalmistuse) veel hilisemad majorid Artur Kaschan (1898–1945) ja Edmund Püss (1899–1979) ning suurtükiväelastest majorid Aleksander Reinhold (1895–1961) ja Ralf Tõnurist (1899–1964). Rahuajal tegevteenistuses karjääri jätkanutest on suurem osakaal just suurtükiväelastel, mis on seletatav selle eriala ohvitseride vähesusega nii Vabadussõja ajal kui ka pärast seda. Teiste hulgas väärivad siin esiletoomist hilisemad sõjaväe õppeasutustes pikemat aega patareiohvitseride ja õppejõududena teeninud majorid Otto Treufeldt (1898–1942) ja Villiam Nortman (1896–1942). Suurtükiväelastest kasvandikest on üks tuntumaid veel ka 1944. a kaitsevahingutes osalenud major Richard Rubach (1899–1949). Lisaks Nõukogude Liidu ja Saksamaa relvajõududes teenimisele jõudsid vähemalt kaks esimese lennu kasvandikku (Lembit Karjel, Mihkel Ollino) teenida pärast Teise maailmasõja lõppu ka ohvitserina Saksamaal USA sõjaväe tööteenistuses. Mitmete hilisemate lennuväeohvitseride esilekerkimine kooli esimeste kasvandike hulgast on seletatav selle väeliigi uudsusega, sest lennuvägi oli tollal alles loomisjärgus ning vajas kaadrit. Kõrgema karjääriga hilisematest lennuväelastest väärib esiletoomist hilisem üksiku lennudivisjoni ülem major Evald Döring (1899–

⁷⁹ Artur Sirk, Karl Jalakas, Voldemar Kivistik, Rudolf Reha, Aleksander Buldas-Bullers, Hans Paris, Hans Ainson, Karl Kondas, Armin Rägo.

⁸⁰ **Kangro** 1935, lk 799.

1977). Samuti oli teise lennu lõpetajaist üheks rahuaja teenistuses silmapaistvama karjääriga ohvitseriks lennuväelane – kolonelleitnant Eduard Reissaar (1899–1989). Mitmed kasvandikud jätkasid hilisemat teenistust ka piirivalves, mida asuti korraldama samuti esimestel Vabadussõja-järgsetel aastatel. Piirivalvuritest oli vahest väljapaistvaima teenistuskäiguga major Kurt Matson (1898–1986). Hilisemast ajast on piirivalves teeninuid tuntuim ehk kapten Villem Raid (1900–1979), kes tegutses 1941. a suvesõjas Pärnu maal metsavendade juhina.

KOKKUVÕTE

Vabariigi Sõjakooli asutamist võib vaadelda ka osana Vabadussõja-aegsest tagalakorraldusest. Sõjakool asutati olukorras, kus sõjaline olukord oli stabiiliseerunud, kuid polnud siiski selgust, kui kaua sõda veel kestab ja milline on selle lõpplahendus. Kuna kooli ellukutsumise tingis vajadus täiendada ohvitserikaadrit, rajati kool sellisel kujul, mida võimaldasid tollased olud. Tugineda sai siin eelkõige sellele, mida juba teati ja tunti. Oli üsna ilmne, et maailmasõja-eelsed Vene määrustikud olid vananenud, kuid kiirelt polnud siin midagi võimalik asendada. Õppetöö aluseks võeti endised Vene reservlipnike ettevalmistamise põhimõtted.

Kuigi esimese lennu kokku veidi alla 200 lõpetaja leevendas kindlasti veidi Eesti rahvaväe nooremohvitseride puudujääki Vabadussõjas, ei lahendanud see ohvitseride puudust kaugeltki täielikult. Tollases olukorras oli vahest olulisemgi kooli ellukutsumine iseenesest. Üsna sümboolselt alustas Vabariigi Sõjakool tegevust samal ajal Tallinnas koguneva Asutava Koguga. Nii pandi riikluse seisukohalt olulise institutsiooni – sõjaväe – juhtide koolitamise institutsioonile alus samal ajal, kui loodi muud riiklikud asutused. Sõjakool aitas kindlustada pealinna siseturvalisust ning süvendas rahvas ja rahvaväes enesekindlust ja usku oma võimetesse. Paljud õppursõduritest vabatahtlikud said alles Sõjakoolis sisulisemaid teadmisi sõjaväe sisemisest korrast ja selle toimimispõhimõtetest, kuigi need võisid oluliselt erineda Vabadussõja kogemusest. Enamik õppureid oli juba varem osalenud Vabadussõja lahingutegevuses, mis oli oluliseks praktiliseks toeks kooli lühiajalisele kursusele. Vaatamata asjaolule, et väljaõppes esines puudusi, oli siiski loodud alus, millelt edasi minna.

Esimese lennu lõpetajad omandasid kiire ja improviseeritud sõjaaegse ohvitseriettevalmistuse, kuigi neist mõnede õpingud olid alanud juba Vene sõjakoolides ja nii mõnelgi oli üsna korralik rindesõduri kogemus. Paljud esimese lennu lõpetajaist olid koolinoortest vabatahtlikud, kes olid osalenud Vabadussõja algusperioodi lahinguis. Suurem osa esimese lennu lõpetanud lipnikest (üle 80%) naasis peagi pärast Vabadussõja lõppu rahuaja ellu, jätkates katkenud õpinguid või varasemat tegevust.

LISA

Vabariigi Sõjakooli esimeste sõjaaegsete kursuste lõpetajad 1919. a

Vabariigi Sõjakooli esimese jalaväeklassi lõpetajad, kes ülendati lipnikuks 3. aug. 1919. a sõjavägede ülemjuhataja päevakäsu nr 135 alusel (ja täiendavalt 5. okt. 1919. a päevakäsus nr 200 ära toodud)⁸¹

- A – ees- ja perenimed (sulgudes hilisemad nimede muutused, sh eestindused)
- B – sünniaasta (uue kalendri järgi)
- C – eelnev teenistus Vene sõjaväes (maailmasõja ajal) (X)
- D – osalus Vabadussõjas enne kooli astumist (L – liinil, S – ainult seljapäevades, st tagalas)⁸²
- E – haavata- või põrutadasaamine maailma- ja Vabadussõjas enne ja pärast kooli lõpetamist
- F – auaste kadetina (õpingute ajal koolis)
- G – teenistukoht vahetult pärast kooli lõpetamist
- H – Vabadusrist (liik/järk)
- I – hilisem sõjaline haridus
- J – edasine teenistuskäik, tegevusala(d), sõjaväelised auastmed
- K – surma aasta, -koht, -põhjus

⁸¹ Siinsed lõpetajate nimekirjad on esitatud alfabeetilises järjestuses, mis ei kattu pealkirjas nimetatud päevakäskudes oleva nimelise järjekorraga (reastatud auastme ja õppetulemuste järgi). Jalaväekursuse lõpetanuna on siin ära toodud ka Ernst Kuljus, Viktor Jacobson ja August Raukas, keda ülendati jalaväelastena hilisema päevakäsu alusel, mis käsitles esimese suurtükiväelennu lõpetajate ülendamist (vt vastavat nimekirja allpool).

⁸² Seljapäevades (tagalas) teeninuks on märgitud ka need (eriti mitmed hilisemad ratsaväekursuse lõpetanud), kes osalesid Saaremaa mässu likvideerimisel.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1. Alev, Ferdinand	1899		L		kadett	9. jalaväe- polk		1. div ohv kurs 1920, Lennukool 1925, AOK 1927	1919–1920 vahetusel rooduülema kt, 1924 lennuväkke, (ltn)	1928, Eesti (hukkus teenistuses – lennu- õnnetuses)
2. Alliko (Alik), Artur	1900		L		kadett	Sr nr 4	VR II/3		(n-ltn)	1923, Eesti
3. Altman(n) (Altna), Albreht	1897		L	X	n-portup kadett	1. div tagavarapat			1920 reservi, füüsik, TTÜ õppejõud ja professor, TTÜ rektor 1944–1948, PA-s 1941–1942	1969, Eesti
4. Amberg, Ludwig	1898	X	S		v-portup kadett	Sr div tagavarapat		AOK 1926 (lõpetama- ta), 1933 kordusõppustel KÜOs	1925 lugenud arstlik komisjon rivikõlbmatuks; 2. sr rülg 1927 reservi arvatud, (ltn)	
5. Bergmann, Friedrich	1897		L		n-portup kadett	Tallinna tagavarapat		Reservohv õppustel 9. pat 1931	1919 lennuväesalgas, 1920–1921 merekindlustes, 1921 reservi, (ltn?)	
6. Birkholz, Georg (Kallaste, Juri)	1894	X	L	X	kadett	3. jalaväe- polk	VR II/3		V/S-i roodu vanemohv ja rooduülema kt, 1921 reservi, repressseeritud N. võimu poolt, (n-ltn)	1942, N. Liit, Gorki obl (Unžlag)
7. Bockfeldt, Nikolai	1899	X	L		n-portup kadett	Tallinna tagavarapat		AOK 1924 (lõpetamata), 6. pat õppustel 1937	7. rülg-st 1925 reservi teenistuse huvides, tegutses äri alal, (n-ltn)	
8. Döring, Evald	1899		L		kadett	2. jalaväe- polk		Lennukool 1925, AOK 1927	EV (lennuväe) kaadriohvitser: 1939 Üksiku Lennu- divisjoni nr 2 ülem, PA-s, repressseeritud N. võimu poolt, (mjir)	1977, Rootsi, Enköping
9. Endi, Arnold	1901		L		kadett	4. jalaväe- polk		AOK 1922	1924 tennis 1. div srtkv-s, (ltn)	
10. Gutmann, Valfried	1900		L	X	kadett	9. jalaväe- polk		Lennukool 1921, AOK 1926, KSK 1933	EV (lennuväe) kaadriohvitser: 1937 Sv Lennukooli ülem ja õhukaitse stabül, PA-s, 1941 algul vabastati teenistusest koosseisude vähendamise tõttu ja arvati reservi, Saksa üksustes: Omakaitse Staabis, (kol-ltn)	1992, USA, Kalifornia, Holly- wood
11. Intal, Rudolf	1891	X	L		v-portup kadett	1. div tagavarapat		AOK 1927	EV kaadriohvitser: 5. pat, 1937 vanuse tõttu reservi, repressseeritud N. võimu poolt, (kpt)	1942, N. Liit, Kirov (hukatud)

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
12. Ivask, Karl	1898	L	X	X	kadett	Sr nr 5			1922 reservi, keemik (<i>mag. chem.</i>), 1939 Eesti põlevkivitootuse teenistuses, 1944 Saksamaale	Brasilia?
13. Jacobson, Viktor (Jakobson, Victor)	1898	X	L	X	n-portup kadett	Tallinna tagavarapat				
14. Jalakas, Karl	1901	L			kadett	2. jalaväe-polk	VR I/3		Tankipat adjutandi abi ja ohv-õpilane, 1927 reservi, tegutses juristina ja advokaadina, osales vabadussõjaste liikumises, EVL-i keskjuhatusel liige, 1935 mõisteti tingimisi aastane vangistus poliitilise tegevuse eest, represseeritud N. võimu poolt, (n-ltn)	1942, N. Liit, Sverdlovsk (hukatud)
15. Jann, Elmar	?	L			kadett	8. jalaväe-polk				
16. Jürisson, Aleksander	1901	L			kadett	7. jalaväe-polk				Suri haiguse tagajärjel 29.11.1919
17. Karjel, Lembit	1898	L	X	X	n-portup kadett	9. jalaväe-polk	VR II/3	1921 STK käsirelvade ühekuuline kursus, AOK 1925	VS-i rooduülema kohal, teenistus auto-tankirüh, 1935 vahistati ja vabastati tegevteenistusest, 1936 alates tervislikel põhjustel erus, Saksa üksustes: Eesti julgeolekupolitsei referent, Saksamaal pärast sõda USA armee Balti Tööteenistuse Eesti sideohvitser, (mjjr)	1968, Kanada, Buffalo
18. Kaschan, Artur (Heinrich)	1898	L			kadett	2. div tagavarapat	KSK 1931		EV kaadriohvitser: Sv Staabi IV osakonnas jsk ülem; PA-s, Saksa sõjavangis, Saksa üksustes: Omakaitse Staabis, 1942 formeeris politsei tagavarapatlajone ja tegutses nende väljajõppe alal, patül, represseeritud N. võimu poolt, (mjjr)	1945, N. Liit, Neksikan (Sevvostlag)
19. Kitvel, Hans	1901	L	X	X	kadett	Sr nr 5		AOK 1923, lendurvaatlejate kurs 1925, Lennukool 1926 (ekstern), KSK 1939	EV (lennuväe) kaadriohvitser: 1938–1940 Sv Lennukooli ülem, PA-s, represseeritud N. võimu poolt, (kol-ltn)	1942, N. Liit, Kirov, (hukatud)

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
20. Klemmer (Klemmer?), Harald	1901		L		kadett	3. jalaväe- polk				
21. Kliimask, Evald	1897		L	X	kadett	2. jalaväe- polk		1931 ja 1932 reservohv kordusõppustel Kuper- janovi pat	7. rügs alates 1922, 1923 reservi mitterahuldava atestatsioonitõttu, (n-ltn)	
22. Koikson, Richard	1901	X	S		kadett	9. jalaväe- polk		1. div ohv kurs 1920	1922 reservi 6. polgust, lahkus 1924. a N. Liitu, (ltn)	N. Liit?
23. Kontovsky, Helmut	1897		L	X	kadett	6. jalaväe- polk			Repressseeritud N. võimu poolt	1948, N. Liit (vangistuses)
24. Koort, Raimond	1899		L		n-portup kadett	3. div tagavarapat			Sakala jalaväerügemendis 1925, reservväelaste nimekirjast kustutatud 1935, (n-ltn)	
25. Krupp, Arnold	1900		L		kadett	1. jalaväe- polk			1920 demobiliseeriti, antud ajapikendus hariduse jätkamiseks, 1926 reservi, õigusteadlane, tegutses notarina, samuti panganduse ja äri alal, 1939 Kala- ekspordi Keskbüroo sekretär, (n-ltn)	
26. Krutop, Johannes	1899		S		v-portup kadett	Tallinna tagavarapat				
27. Kruus, Hans	1900		L		kadett	8. jalaväe- polk	VR II/3		VS-i lõpul oli roodülema kt, 1920 antud ajapiken- dust hariduse jätkamiseks, hiljem reservis, alates 1926 Kanadas	1950, Kanada, Burns Lake
28. Kuljus, Ernst	1898	X	L	X	junkur/ ekstern	Tallinna tagavarapat		1925 Otepää manööv- ritel, 1932 Skouts pat reservohv kordus- õppustel	1922 Sakala pat-st reservi, 1925 määrati KL-i Harju malevasse Keila malevkonna pealikuks, (ltn)	
29. Kuul, Johannes	1901		L		kadett	6. jalaväe- polk				

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
30. Kuul, Roman	1897	X	L	X	n-portup kadett	Sr nr 1	VR II/3	Lennukool 1925, AOK 1927	EV (lennuväe) kaadriohvitser: VS-i soomusauto Pisuhand ülem, 1921 reservi, 1924 Lennuväkke, lennudiv nr 2 salgatlern, 1939–1940 Lennukoolis, PA-s, (mjr)	1962, Eesti
31. Leinberg, Harald	1901		L		kadett	1. jalaväe- polk			1. polgust ajapikendus hariduse jätkamiseks 1920, (n-ltn)	1922, Eesti
32. Leis, Artur	1898		L		kadett	3. jalaväe- polk		AOK 1926	EV kaadriohvitser: teenis 7. rüg-s, 8. pat-s, 3. pat-s, PA-s 1941–1942, 1944 Rootsi, paguluses statistikaametnik, (mjr)	1979, Rootsi, Stockholm
33. Liinat, Mihkel	1900		S		kadett	3. jalaväe- polk			Narva karantimi ülema abi kt kohalt 1921 reservi, töötas riigiametnikuna, (lprn)	
34. Ljpinsky, Nikolai	1899		S		kadett	8. jalaväe- polk				Vabadussõjas 05.11.1919 Saventsova küla all jäi teadmata kadumaks
35. Lo(o)renz (Loovents), Gustav (Tasuja, Jaanus)	1896		L	X	kadett	4. jalaväe- polk	VR II/3	1920–1921 1. div ohv kurs, 1926 Tallinnas KL-i malevkonna pealike kursus	1921 reservi, 1924 lõpust KL-is, 1925 määrati reser- vist KL-i teenistusse: 1924–1927 KL-i Väike-Maarja malevkonna pealik, 1927 omal palvel reservi, riigi- kogu liige, represseeritud N. võimu poolt, (n-ltn)	1941, N. Liit, Kirov
36. Lohrberg (Loorberg), Anton	1895	X	L		kadett	3. jalaväe- polk			1923 reservist PV valitsusse, (n-ltn)	
37. Lusik, Aleksander	1900		L		kadett	Sakala partisani pat			1923. a-st 6. rüg-s rühmül, 1925 teenistuse huvides reservi – mitterahuldava atestatsiooni tõttu, (n-ltn)	

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
38. Luts, Alfred	1899	L			kadett	3. div tagavarapat		AOK 1922, KSK 1930	EV kaadriohvitser: Sv Staabi VI osak ülem 1934–1939, 1939 Sv Staabi I osak üli, PA-s, Saksa sõjavangis, Saksa üksustes: 1941–1942 Saare- ja Läänemaa politseiprefekt, 1942 Tallinna omakaitserügemendi ülem, 1944 kindralinspektori staabiülem (<i>Osttabaf.</i>), (kol-ltn)	1991, USA, Minnesota, Como
39. Madison (Maigre), Konstantin	1899	L			kadett	6. jalaväepolk			1922 alandatud auastmes reameheks, 1936 (ltn) auastme taastamine (reservis)	
40. Martinov (Martinoov, Martmaa), Paul	1899	S			kadett	Sr nr 3			1922 reservi, vandeadvokaat, KL-i Elva malevkonna pealiku abi ja Tartumaa tuletõrje vabatahtlike brigadi pealik; EVL-i Elva osakonna juhatusse liige ja abiesimees selle sulgemiseni, repressseeritud N. võimu poolt, (ltn)	1943, N. Liit
41. Martson, (Martsoo) Mihkel	1901	S			kadett	Sakala partisaanipat			EV kaadriohvitser: auto-tankirühg; PA-s, Saksa sõjavangis, Saksa üksustes: 6. piirikaitserügemendi I patul 1944, (mjr), 1946 repressseeriti N. võimu poolt (10 aastat vangistust), vabanes 1956 ja 1961 lubati siirduda perekonna juurde Rootsi	1989, Rootsi, Uppsala
42. Masing, Peeter	1897	L			kadett	9. jalaväepolk				Vabadussõjas 28.12.1919 lahingus Sala mõisa juures
43. Matson, Kurt	1898	S			kadett	2. jalaväepolk		AOK 1927	VS-i 1919 rooduülem, EV kaadriohvitser: 1921 2. polgus, 1922 reservis, 1923 reservist PV-sse, 1940 siseministri käsundusohvitser ja PV Lääne jsk ülem, 1941 algul vabastiati koosseisude vähendamise tõttu ENSV Piirivalve Talitusest ja arvatati reservi, Saksa üksustes: sisedirektori käsundusohvitser 1942–1944, (mjr)	1986, Rootsi, Stockholm

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
44. Melis, Aleksei (Aleksius-Heinrich, Aleks-Henn)	1896	L		n-portup kadett	3. jalaväepolk	VR II/3			VS-i 1919 roodütlema kohal, 1920 vanuse tõttu reservi, 1925 määratud KL-i Võrumaa maleva Antsla malevkonna pealiku abiks ja 1927 pealikuks, 1928 Vastu malevkonna pealikuks, 1931 lahkus omal soovil teenistusest, 1933–1934 EVL-i Vana-Antsla osak esimees, 1937–1940 KL-i Sakala maleva Paistu malevkonna pealik, 1940 Loodi revident-metsatülem, Saksa üksustes: 1942 Paistu omakaitsepataljoni pealik, 1944 Läänemaa maavanem, (lpn)	1946, metsas? (metsavennana)
45. Michelstein, August	1898	X	L	n-portup kadett	1. jalaväepolk				1920 vanuse tõttu reservi, 1922 teenistusse Läänemaa Rahvaväe ja KL-i ülema kantselei asjaajajana ja abina, (n-ltn)	1923, Eesti
46. Mutli, Evald	1898	L	L	kadett	Sr nr 4				VS-i 1919 dessantroodu ülemana, 1921 reservi, (lpn)	1925, Eesti
47. Mägi, Adolph (Adolf)	1894	X	L	kadett	Sr nr 4	STK 1923			Auto-tankidivisjonis 1920. aastate algul, (ltn)	
48. Noggur, Rudolf (Nogur), Rudolf	1898	L	L	kadett	2. jalaväepolk				1921 reservi, KL-i malevates kompanii pealik, alates 1925 rügemetsa-ametnik, 1939 revident-metsatülem Võrumaal	1980, Eesti
49. Normak, Arnold	1899	L	L	kadett	Sr nr 5	Lennukoolis 1924			VS-i luurekomando ülem, 1924 lennuväkke, (n-ltn)	1924, Eesti (enesetapp)
50. Nukk, Kuno	1894	X	S	kadett	8. jalaväepolk				KL Tallinna malevas, (n-ltn)	
51. Ohtra, Eduard	1899	L	X	kadett	2. jalaväepolk				1920 reservi, KL-i Lääne malevas; Vellsa kõrgema algkooli juhataja, represseeritud N. võimu poolt, (ltn)	1942, N. Liit, Kirov (hukatud)
52. Olau, Verner	1901	L	L	kadett	Sr nr 4	STK 1923			1. sr rülg 1924, (ltn)	
53. Olli, Johannes	1899	L	L	kadett	1. jalaväepolk	AOK 1927			EV kaadriohvitser: 1. rülg 1939, (kpt)	1956, Eesti

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
54. Ollik, Ernst	1899	S	S		kadett	Kalevi maleva pat				Suri Vabadussõja lõpul haiguse tagajärjel
55. Ollino, Mihkel	1901	L	X		kadett	Sakala partisaani pat			KL-i Tori malevkond, Saksa üksustes: 1944 rügement Reval III pataljoni 10. kompanii kompül (<i>Usinuf</i>); pärast sõda Saksamaal USA armees Eesti töökompaniis nr 8745	? Saksamaa
56. Orgussaar, Augustin (August)	1892	S	S		kadett	3. jalaväepolk			Alates 1923 PV-s, 1939 Virtsu rajooni ülem; Saksa üksustes: ?, (kpt)	1966, Norra, Bergen
57. Ostrat, Johannes (Juhan, John)	1901	L	L		n-portup kadett	Sr nr 2	VR II/3		1920 STK-st ajapikendusele hariduse jätkamiseks, 1922 reservi, emigreerus 1923 USA-sse, EV San Francisco aukonsulaadi sekretär, (lpm)	1979, USA, San Francisco
58. Ot(t)mann (Ottmaa), Harry	1899	L	X		kadett	9. jalaväepolk		AOK 1927	EV kaadriohvitser: 6. pat. 1. rügs kompül, 1940 teenistus Oru lossis, repressseeritud N. võimu poolt, (mjfr)	1942, N. Liit, Sverdlovsk (hukatud)
59. Otting, Alfred	1900	L	L		kadett	8. jalaväepolk				
60. Pa(a)velson, Johannes	1898	X	L		kadett	3. div tagavarapat		1937 6. pat kordus-õppustel	3. pat 1922 reservi, KL-i Päänumaa malev, (n-ltn)	
61. Pajusson (Pajusoo), Evald	1899	S	S		v-portup kadett	1. jalaväepolk		AOK 1925 kompül kurs 1933	EV kaadriohvitser: 1. rüg, PA-s, repressseeritud N. võimu poolt, (mjfr)	1942, N. Liit, (Norillag)
62. Paigi, Ernst	1892	X	S		kadett	Kuperjanovi partisaani pat			1920 vanuse tõttu reservi, 1932 tervislikel põhjustel erru, (lpm)	
63. Paris, Hans	1899	L	L		kadett	Kalevi maleva pat			Õigusteadlane ja kohtunik, 1927–1934 tegevteenistuses (Kaitseministeeriumi juriskonsuldi abi), vangistati osaluse tõttu vabadussõjalaste liikumises, 1938 amnesteeriti, tegutses advokaadina, repressseeritud N. võimu poolt, (kpt)	1941, Eesti (hukatud)

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
64. Parts, Artur	1897	L	L	kadett	Kuperjanovi partisaani pat					
65. Parts, Gustav	1893	L	X	kadett	Sr nr 1	VR II/3			(lpn)	Vabadussõjas, 1919 okt-nov Põtalovo all jäi teadmata kadunuks (langes vangi ja hukati)
66. Pastarus, Herman	1889	X	L	n-portup kadett	3. div tagavarapat				1919 lõpul üle viidud 3. piirikiti pataljoni, sealt 1921 reservi, (lpn)	
67. Peelbaum, Erich (Paimre, Eduard)	1901	S	S	kadett	2. jalaväepolk			1920 2. div ohv täienduskurs, 1920–1921 AOK (lõpetamata)	1922 PV Petseri jsk-sse, Sapatje rajooni noorem-ohv, 1923 reservi, (n-ltn)	
68. Peterson, Johannes (Põldmaa, Juhan)	1894	L	L	kadett	Sr nr 5				EV kaadriohvitser: teenistus 2. sr rüg-i ja KL-i Valtga malevas, PA-s, represseritud N. võimu poolt, (mjr)	1943, N. Liit, (Norillag)
69. Poom, Paul	1900	L	L	kadett	3. jalaväepolk			AOK 1923, 1929 osales tegev-teenistuses 1. ja 2. srtkv grupis peetud kahekuulistel lõppustel	1921. a 3. srtkv polgus, 1923 reservi, jurist, töötas Tollivalitsuse inspektorina, (n-ltn)	
70. Pärt, Harri	1901	L	L	kadett	Sr nr 5				VS-i 1919 luurekomando ülem, 1920 antud aja-pikendust hariduse jätkamiseks, hiljem tegutses ärialal, (n-ltn)	
71. Püss, Edmund	1899	L	L	kadett	1. div tagavarapat			AOK 1926, KSK 1931	EV kaadriohvitser: Vabadussõja Ajaloo Komitee töökomisjonis, KSK lektor; PA-s: diviisi luureosk ülem, 1950 represseritud N. võimu poolt, (mjr)	1979, Eesti

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
72.	Raamo, Ilmar	1900	L		kadett	Sr nr 2			VS-i 1919 dessantroodu ülem. Tegutses põllumehe ja agronoomina, Saksa üksustes, Põllumajanduse Keskvalitsuse ametnik	1991, USA, Denver
73.	Rammul, Heinrich	1899	L	X	kadett	Sr nr 4			VS-i sr nr 4 III dessantroodu ülem alates 11.10.1919, Pihkva suunal Paneva küla juures sai lahingus haavata 05.11.1919, (lpn)	Suri haiglas 28.11.1919
74.	Rass, Hans	1897	X	X	kadett	8. jalaväe- polk		1932 reservohv kordus- õppusel 10. pat-s	1920 vanuse tõttu reservi, hiljem Rahandusministee- riumi kinnisvarade hindamise metsahindaja, (lpn)	
75.	Raudsepp, Jaan	1889	X	L	kadett	Sr nr 3	VR II/3		VS-i rooduülem, 1921–1922 Riigikohtu ametnik, (n-ltn)	1935, Eesti
76.	Raukas, August	1899	L		kadett	Tallinna tagavarapat		1931 ja 1932 kordus- õppusel 10. pat-s	1921 sr-lt Kapten Irv reservi, (lpn)	
77.	Rea, Nikolai	1894	X	L	n-portup kadett	9. jalaväe- polk		AOK 1925 (lõpetamata), 1938. a 9. pat õppustel	3. div staabist 1926 teenistuse huvides reservi, 1927– 1929 KL-i Pärnumaa maleva instruktor, represseeritud N. võimu poolt, (ltn)	1943, N. Liit, Sverdlovski obl, Tavda
78.	Reha, Rudolf	1900		S	kadett	2. jalaväe- polk			EV kaadriohvitser: PV rajoonitulema kohalt 1934 reservi. EVL-i liige alates 1932, Paldiski osakonna esimees 1933–1934, 1935 vangistati stüdiatuna riigitegelaste-vastase vägivaldse vandenõu ette- valmistamises, mõisteti kohtuotsusega vangi, 1935 kustutati reservväelaste nimekirjast, (kpt)	
79.	Reimann (Reiman), Aleksander	1898	L		kadett	Sr nr 1		Lennukool 1921	VS-i lõpul oli rooduülem kt, 1920 lennuväkke, eskadrilli ülema kt, (ltn)	1924, Eesti (hukkus teenistuses lennuõnnetuse tagajärjel)
80.	Reimann, Aleksander	1900	S?		kadett	2. jalaväe- polk		1920 1. div ohv kurs, 1933 kordusõppustel KÜÜ juures	1921 reservi mitterahuldava atestaatoroni tõttu, (lpn)	

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
81.	Rimann, Karl	1900	S	X	kadett	9. jalaväe- polk			1920 reservi, 1920 ohvitseride reservist teenistusse Kindralstaabi Valitsuse teadete kogumise osakonda (II osak) nooremaks käsundsohvitseriks, (n-ltn)?	
82.	Ros(s)berg (Raid), Villem	1900	L		kadett	Kalevi maleva pat			Alates 1923 PV-s, Pärnumaa metsavendade juht 1941. a Suvesõjas, hiljem Saksa üksustes? (<i>Hstuf</i>), (kpt)	1979, Rootsi, Stockholm
83.	Rotberg (Roo), Richard	1898	S			9. jalaväe- polk		Lennukool 1923, AOK 1926	EV (lennuväe) kaadriohvitser: 1921 lennuväkke, hiljem salga ülema kt, 1933 lahkus teenistusest omal soovil, hiljem Tallinna lennujaama juhataja, tegutses eralelunduse alal, Saksa üksustes: Omakaitstes, repressseeritud N. võimude poolt, (kpt)	
84.	Rotberg, Arnold (Randes, Arand)	1899	L	X	n-portup kadett	Sr nr 2	VR II/3		1925. a 1. sr rügi, 1926 reservi, repressseeritud N. võimude poolt, (ltn)	1950, N. Liit (Norilagi)
85.	Römmer, Eduard	1900	L	X	kadett	Sr nr 3				
86.	Schiffer (Silver), Edmund	1901	L		kadett	Sr nr 2	VR II/3		1924–1927 Kaitseministeeriumi insener, 1927–1930 Sv Varustusvalitsus, hiljem tsiviilettevõtte juht, 1944. a-st Rootsis Sv Staabi teenistuses, (n-ltn)	1970, Rootsi, Stockholm
87.	Semper, Eduard	1897	L		kadett	Sakala partisani pat		1931 kordusõppustel Sakala pat-s, 1937 samas kordus- õppustel	1920 demobilisatsiooniga vanuse tõttu reservi, 1939 põllupidajaja Viiljandimaal	
88.	Sikkar, Johannes	1897	L		kadett	Sr nr 1			Ärijuht, Riigikogu liige, 1944 Rahvuskomitee liige, eksiiivalitsuse peaministri asetäitja, (n-ltn)	1960, Rootsi, Stockholm
89.	Sild, Voldemar	1900	L		kadett	8. jalaväe- polk			1921 reservi, (ltn)	1924, Eesti

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
90.	Sirk, Artur	1900		L		kadett	3. jalaväe- polk	VR II/3		1926 reservi, vandeadvokaat, EVL-i aseimees, vangistati poliitilise tegevuse tõttu, kuid põgenes Eestist, (n-ltn)	1937, Luksemburg, Echemmach (segas- tel asjaoludel)
91.	Spranzmann, Johannes	1900		L		kadett	3. jalaväe- polk		AOK 1922–1923 (lõpetamata)	1922 reservi, 1923 reservist PV teenistusse, samal aastal distsiplinaarkorras vabastatud, (n-ltn)	Lahkus 1924 USA-sse
92.	Strömling (Stremling), Johannes	1900		S		kadett	8. jalaväe- polk			1920 anti ajapikendus hariduse jätkamiseks, 1922 8. rüg-st reservi, (ltn)	1926, Eesti
93.	Sverjev, Nikolai	1899	X	S		kadett	2. jalaväe- polk			1920 reservi kui mitteteeritud ohvitser	1920, Eesti
94.	Tamm, Felix	1899		L		kadett	8. jalaväe- polk			1921 alates reservis, majandusteadlane, 1939 ETK pangaosakonna juhataja abi, 1941 PA-s, suri tüüpataljonis	1942, N. Liit, Sverdlovski obl, Kamõšlov
95.	Tar(r)ik (Tarrikas), Karl	1886	X	L		n-portup kadett	Sr nr 2			1920 reservi, repressseeritud N. võimu poolt, (ltn)	1950, N. Liit, Kasahstan (Kargopolag)
96.	Tattar, Albert	1901	X	L		v-portup kadett	Sr div tagavarapat			1928–1940 EV diplomaat	1989, USA, New York
97.	Tisch (Tihmola), Artur	1899		S		kadett	6. jalaväe- polk			VS-is kuulipildujate rooduleni, EV kaadriohvitser: 1940 vabastati teenistusest, Saksa üksustes: 1941–1942 Omakaitse Staabis, osales eestlastest üksuste formeerimisel, repressseeritud N. võimu poolt, (kpt)	1947, N. Liit (Sevvostlag)
98.	Toom, Adolf	1899		S	X	kadett	9. jalaväe- polk			Lahkus Eestist 1944	1966, Kanada, Toronto
99.	Triik, Ludvig	1898	X	L		kadett	Kalevi maleva pat		AOK 1924	EV kaadriohvitser: tennis 10. rüg-s, KL-i Sakalamaa malev, Kalevi üksik pat-i kompül, Sv Staap, käsundusohvitser, (kpt)	

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
100. Truu, Oskar	1887	X	L		n-portup kadett	2. div tagavarapat				
101. Tõevälja, Voldemar	1900		L		kadett	Sr nr 3		1927 kaks kuud reservist ohvritser, KL-i Harju malev, (n-ltn) SÜO-s ja 1. sr rüg-s, 1937 kordusõppustel sr rüg-s	VS-i 1919 rooduülem, 1920 reservi kui mitteateeritud ohvritser, KL-i Harju malev, (n-ltn)	1937, Eesti
102. Valdmann (Valdvere), Felix	1900		L		n-portup kadett	Sr nr 1			1922. a alates ametnik, 1925. a alates graafik kujutava statistika alal	
103. Valting, Eduard	1900		L		kadett	Sr nr 3		AOK 1921–1922 (lõpetamata)	VS-i 1919 dessantroodu vanemohvritser, 1921 üle viidud suurükiväkke, (n-ltn)	1922, Eesti
104. Vaska, Richard	1898		L	X	n-portup kadett	5. jalaväepolk			Jurist, EV kohtunik, repressseeritud N. võimu poolt	1973, Eesti
105. Watter (Vatter), Mart	1899		L		n-portup kadett	2. div tagavarapat			1923. a 7. rüg-i reservi, 1921–1924 TÜ õigusteaduse üliõpilane, 1930. aastatel Tallinnas politseiametnik, (n-ltn)	1940, Eesti
106. Veeber (Veber), Moriz	1899		L		kadett	3. div tagavarapat			Asus ümber Saksamaale, (n-ltn)	1972, Saksamaa
107. Velsberg, Erich	1896	X	L	X	kadett	6. jalaväepolk				
108. Vinnal, Teodor	1898		L		kadett	5. jalaväepolk		1926 reservist õppustele SÜO-s ja 5. rüg-s	1920 vanuse tõttu reservi, 1925 reservist teenistusse KL-i Vinu malevasse (Väike-Maarja malevkonna pealiku abiks), seal 1927 omal palvel reservi, 1936 loetud tegevteenistuses olevaks kindla palgata ametikohal KL-i Tallinna malevas (Toompea malevkonna 3. kompanii pealik), töötas Rügikontrolli sõjaväe osakonnas sekretär-revidendina, Saksa üksustes, (kpt)	1945, Saksamaa (suri Prantsuse sõjavangist põgenemisel saadud vigastuste tagajärjel)

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
109. Öispuu, Paul	1896	X	S		kadett	Sr div tagavarapat			VS-i 1919 luurekomando ülem, 1920 arreteeriti kahtlustatuna salakauba vedamises ja mõistetud kohtu poolt sunnitoole, Riigikohtu otsusega vabastatud karistusest 1920, 1921. a 3. pat-i reservi, elas Saksamaal ja õppis Müncheni Kunstiakadeemias, (lpn)	

**Vabariigi Sõjakooli esimese ratsaväeklassi lõpetajad,
kes ülendati lipnikuks 14. sept 1919. a, sõjavägede ülemjuhataja päevakäsu nr 147 alusel**

1.	Ainson, Hans	1897	S		kadett	2. ratsa- polk		1927 reservohv kordusõppustel	1920 reservi, vandeadvokaat ja pangandustegelane, EVL-i Tartu osakonna abiesimees, 1934 Tartu linnapea, 1935 karistati kohtu korras tingimisi vangistusega poliitilise tegevuse eest, arreteeriti ja küüditati 1941 N. võimu poolt, saadeti sõja ajal langevarjurina Eestisse, kus andis end vangi, pärast sõda Eestis koolidirektor, (n-ltn)	
2.	Busch, Harald	1902	L		kadett	1. ratsa- polk			Alates 1923 PV-s, 1924 siseministri adjutant, (n-ltn)	1924, hukkus kommunistide i. detš mässukatsel
3.	Ekk (Eeck, Eek, Ek), Paul	1900	L		kadett	Tallinna tagav eskadron			1921 reservi, (lpn)	
4.	Gross, Rudolf	1898	X	L	n-portup kadett	2. ratsa- polk		1927, 1932, 1940 reservohv kordus- õppustel	1920 reservi, tegutses panganduse alal, (n-ltn)	1975, Eesti

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
5. Harten, Boris	1899		L		kadett	2. ratsapolk		1940 reservohv kordusõppustel	1920 ajapikendusele hariduse jätkamiseks, 1926 reservi, (lpn), alates 1923–1940 riigimetsa-ametnik, metsatülem, lahkus Saksamaale, kus tegutses metsatülemana	1960, Saksamaa
6. Hasenjäger, Kurt	1898		L		kadett	1. ratsapolk			1922 reservi, (n-ltn)	1923, Eesti
7. Hendrikson, Voldemar	1895		L	X	kadett	1. ratsapolk			Tegevteenistuses 1919–1921 ja 1923, repressseeritud N. võimu poolt, (lpn)	1946, Eesti (hukatud)
8. Johanson, Ado	1894		?		kadett	2. ratsapolk				
9. Kaepus (Kalpus?), Hilmar	1897	X	L		kadett	Tallinna tagav eskadron				
10. Kalter, Verner	1900		S		kadett	Tallinna tagav eskadron				
11. Kondas, Karl	1896		L		kadett	2. ratsapolk			1921 reservi, vandeadvokaat Viljandis, EVL-i Viljandi maakonna juhatuse liige, 1934 vangistati 4 kuuks, 1935 karistati kohtu korras tingimisi poliitilise tegevuse eest, 1941? asus ümber Saksamaale, hiljem Eestis tagasi, arreteeriti 1945 N. võimu poolt ja repressseeriti, pärast vabanemist 1955 Eestis, (n-ltn)	1973, Eesti
12. Kriiva, Osvald	1897	X	L		n-portup kadett	2. ratsapolk				
13. Kruenberg, Hugo	1900		L		kadett	Tallinna tagav eskadron				
14. Lasn (Lassen?), Eugen	1898		L		kadett	Tallinna tagav eskadron			1921 reservi, (lpn), emigreerus Kanadasse 1920. aastatel	
15. Lehmets, Voldemar	1898		L		kadett	Tallinna tagav eskadron				

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
16. Martynov (Martynov, Martnoff), Leonhard (Mardna, Leo)	1901		L		kadett	Tallinna tagav eskadron			EV sõjaväearst, PA-s, represseeritud N. võimu poolt, hiljem sisehaiguste arst Eestis, (san-ktpt)	1982, Eesti
17. Rosenberg, Valter	1900	X	S		kadett	Tallinna tagav eskadron			1921 reservi, (lpn), hiljem erus terviselikel põhjustel	
18. Saaberg, Erich	1900		S		kadett	Tallinna tagav eskadron				
19. Semiskar, Ernst	1900		L		kadett	Tallinna tagav eskadron	1927, 1932, 1940	reservohv kordus- õppustel	1920 ajapikendusele hariduse jätkamiseks, agronoomia üliõpilane, (lpn)	
20. Semjonov (Semenov), Nikolai	1901		S		kadett	1. ratsapolk	1927, 1937, 1940	reservohv kordus- õppustel	1922 reservi, (ltn)	
21. Sibul, Friedrich (Vidrik)	1890	X	L		v-portup kadett	2. ratsapolk	AOK 1927		EV kaadriohvitser: 1940 Ratsaväe Inspektuuris, PA-s, represseeritud N. võimu poolt, (mjr)	1943, N. Liit, Zajarsk (Iašetlag)
22. Trepp, Roman	1898		L		kadett	Tallinna tagav eskadron				
23. Veeber (Weber), Ernst	1896		S		kadett	Iseseisev Tallinna eskadron			1920 reservi, 1925 karistatud trahviga reservisima mitte-registreerumise eest, (lpn)	
24. Villers, Aleksander	1899		L		kadett	2. ratsapolk	1933 reservohv kordusõppustel		1921 reservi, 1925 reservist KL-i Jõhvi malevkonna pealikuks, kust 1927 omal soovil reservi, 1939 loetud riviteenistuseks kõlbmatuks, (lpn)	
25. Vilter, Ernst	1899		L		kadett	Sr eskadron			(lpn)	1920, Eesti

**Vabariigi Sõjakooli esimese suurtükiklassi lõpetajad, kes
ülandati lipnikuks 5. okt 1919. a. sõjavägede ülemjuhataja päevakäsu nr 200 alusel**

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1. Bock, Voldemar	1894		L		kadett	Sr div				
2. Buldas (Buldass-Bullers), Aleksander	1902		L	X	kadett	Kindlusepatar nr 12		AOK 1925	EV kaadriohvitser: tegevteenistuses 1918–1931, 1936 vangistati osaluse tõttu vabadussõjalaste liikumises, kohtuotsusega kustutati ohv nimekirjast, määrati 15 aastaks sunnitööle, 1938 arnesteeriti, 1940 anti kpt auaste (reservis) tagasi; represseeritud N. võimu poolt, (kpt)	1942, N. Liit (Ussollag, hukatud)
3. Busch, Harry	1896		L		n-portup kadett	Välipatar nr 1		1938 Aegna komandatuuris õppustel (arstina)	1920 reservi, arst. Tegutses lastearstina Tallinnas, represseeritud N. võimu poolt, (ltn)	
4. Grasmandorf (Soomuste), Bruno	1898		L		kadett	Sr div		AOK 1924, pataril kurs 1933	EV kaadriohvitser: pataril 3. srtkv-grupis, PA-s, represseeritud N. võimu poolt, (mjr)	1943, N. Liit, Irkutski obl (Taiselag)
5. Haus, Rudolf	1896	X	L		n-portup kadett	Kindlusepatar nr 8			(ltn)	
6. Hellat, Vambola	1897		L		kadett	Välipatar nr 12			Keemik, hukkus Männiku laskemoonalao plahvatuses 1936	1936, Eesti õnnetsujuhitumi tagajärjel)
7. Hindrikson, Nikolai (Nicolai)	1899		S		kadett	Kindluse patar nr 9				
8. Huuk, Leopold	1890		L		kadett	Tagavara (kerge) patar			1922 alates reservis, 1939 Simunas raamatu-pidaja	
9. Illisson, Harald	1896		S		kadett	Tagavara (kerge) patar			1944 emigreerus Saksamaale, hiljem Austraaliasse	1979, Austraalia, Springwood/NSW

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
10. Iives, Aleksander	1896	X	S		kadett	Kindlusepatar nr 4			EV kaadriohvitser, patariülelem 2. srtkv-grupis, PA-s, represseeritud N. võimu poolt, (mjf)	1943, N. Liit, Irkutski obl, Taišet
11. Karro, Hans	1891		L		kadett	Välipatar nr 4				
12. Kask, Karl	1895		L		kadett	Kindlusepatar nr 7			1920 lõpust reservis, keemik (<i>mag. chem.</i>), 1939 Riigi Pimedate Asutuste juhataja	
13. Kask, Oskar	1898		S		kadett	Välipatar nr 6			Ajakirjanik ja advokaat, Pärnu linnapea 1924–1936, sõitsiaalminister 1936–1940, represseeritud N. võimu poolt	1942, N. Liit, Sverdlovski obl, Sosva (hukatud)
14. Kivistik, Voldemar	1900		L		kadett	Kindlusepatar nr 6			Õppis TÜ-s majandust; EVL-i liige, karistati kohtulikult poliitilise tegevuse eest?	
15. Kruus, Villem	1897		L		kadett	Sr div			1922–1926 ajakirja Sõdur tegevtoimetaja, hiljem Välisministeeriumi ametnik ja diplomaat, (n-ltn)	1942, N. Liit, Sverdlovski obl, (hukatud)
16. Kuldvere, Voldemar	1900		L		kadett	Kindlusepatar nr 11			1922 reservi, alates 1924 KL-is, KL-i Rakvere srtkv-divisj pealiku abi, 1939 ametnik Rakvere linnavalitsuses represseeritud N. võimu poolt, (n-ltn)	1941, N. Liit, Stupino (Sevurallag)
17. Langer (Langeste), Artur	1895	X	L		kadett	Kindlusepatar nr 1			1924 reservi, 1939 Harjumaal veterinaararst, 1941 Saksamaale, pärast sõda tegutses Rootsis veterinaaria alal, (n-ltn)	1957, Rootsi, Uppsala
18. Lensmann, Anton	1896		L		kadett	Kindlusepatar nr 10			1920 reservi, (ltn), emigreerus 1921 USA-sse	
19. Linnamägi, Konstantin	1899		L		kadett	Kindlusepatar nr 2			Õigusteaduse üliõpilane	1922, Eesti
20. Lootsmann, Johannes (Lootsar, Juhan)	1898	X	L		ekstern	Suurtükiväljaku		AOK 1923, Patariil kurs 1931	EV kaadriohvitser: 3. srtkv-grupis ja Varustusvalitsuse relvastusosak-s, PA-s, (mjf)	1974, Eesti
21. Luha, Herbert	1899		L	X	kadett	Välipatar nr 5			Kohtuametnik ja advokaat	1939, Eesti
22. Läti, August	1889		L	X	kadett	Kindlusepatar nr 3				
23. Lääne, Joosep	1896		L		kadett	Kindlusepatar nr 10		AOK 1922	EV kaadriohvitser: KL-i Peastaabis, Saksa üksustes ?, 1944 Saksamaale ja 1949 USA-sse, (mjf)	1991, USA, Florida, Sarasota

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
24. Nordmann, Viljiam (Nortman, Villiam)	1896		L		veltveebel	Välipatar nr 2		AOK 1923	EV kaadriohvitser: 1920–1940 SÜO patarei-ohvitser ning õppejõud, PA-s, repressseeritud N. võimu poolt, (mjr)	1942, N. Liit, Solikamsk
25. Okas, Eduard	1897		L		kadett	Välipatar nr 9			1921 reservi, alates 1926 riigimeetsa-ametnik, 1939 revident-meitsailem, 1944 Saksamaale ja 1949 Austraaliasse	1988, Austraalia, Perth
26. Oss, Harry	1898		L		kadett	Välipatar nr 4			1938 Teedeministeeriumi ehitusakonna insener	
27. Ostrov (Laid), Mihkel	1899		L		kadett	Välipatar nr 15			1920 ajapikendus hariduse jätkamiseks, hiljem reservi, vaimulik, repressseeritud N. võimu poolt, (lpn)	1945, N. Liit (vangistuses)
28. Pahlberg (Paalma), Artur	1899		S		kadett	Kindlusepatar nr 12		Lendurvaatlejate kurs 1922, AOK 1924	2. div srktv-s, 1926 sõjaministri vanem-adjutant, 1928 omal soovil reservi, hiljem pangandus-tegelane Viljandis, 1941 PA-s, (ltn)	1970, Eesti
29. Piller, Nikolai (Nicolai)	1895		S		kadett	Välipatar nr 8		1920–1921 diviisi ohv kurs, 1927 srktv reservohv kurs, 1933 ja 1938 kordusõppustel	1921 alates reservis, 1923 reservist PV valitsuse teenistusse, samal aastal tagasi reservi, 1939 Tallinnas raudteel kaubandusametnik, KL-i Tallinna malev, (n-ltn)	
30. Pless, Alfred	1891 ?		L		kadett	Kindlusepatar nr 11			Õppis TÜ-s agronoomiat, Väimela põllutöökooli õpetaja, 1944 emigreerus Saksamaale?	Eesti
31. Puksov (Puk-soo), Leonhard	1896 X		L		kadett	Välipatar nr 6				
32. Päsuke, Aleksander	1897		L		v-portup kadett	Välipatar nr 3			Tegutses ärijuhi ja -omanikuna, KL-i Tartu malevas, arreteeriti N. võimu poolt 1941	N. Liit ? (suri vangistuses)
33. Rass, Harald	1898		L		kadett	Välipatar nr 7			EV kaadriohvitser: 1940 õhukaitse srktv-grupis; PA-s, 1940 erru, repressseeritud N. võimu poolt; (mjr)	1943, N. Liit, Sverdlovski obl, Sosva (Sevurallag)
34. Ratas(s)jepp, Mihkel	1898		L		kadett	Kindlusepatar nr 5		AOK 1924, KSK-s	EV kaadriohvitser: 1926 Allohv Kooli patareis ja 1927–1929 Sõjakooli patareis rühm ja kursuse-ohvitser, (ltn)	1929, Eesti (enese-tapp)

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
35. Raud, Otto	1893	X	L	X	kadett	Sr div		Lendurvaatlejate kurs 1922, AOK 1926	EV kaadriohvitser: 1920 reservi, 1921 teenistusse I srtkv-polku, 1924–1930 ranna- ja õhukaitses-taabis, 1930–1937 lennurügement, 1934 lennu-baasi transporditsem, 1937 lahkus teenistusest omal soovil (teenistuslikel põhjustel), (kpt)	1961, Rootsi
36. Reinhold, Aleksander	1895	X	L		v-portup kadett	Välipatar nr 18		AOK 1924, KSK 1927, patarül kurs 1932	EV kaadriohvitser: 1940 Sõjakooli ülema käsundusohv, Sõjakooli likvideator, vabastati teenistusest PA-s alates 1941, Saksa üksustes: Eesti julgeolekupoliitisei referent, (mjr)	
37. Rosenberg, Alfred	1899		S		kadett	Välipatar nr 14			1921 reservi, (lpn), lahkus Eestist 1930. aasta paiku	
38. Rotberg, Hermann	1898		L		kadett	Välipatar nr 18		1921 Lendur-vaatlejate kursustel	1921 reservi, õigusteadlane, lõpetas kõrgema astme poliitiseikooli 1926; EV politseiprefekt, 1941–1944 Tartu prefekt?	1964, Rootsi, Göteborg?
39. Rothenbork, Alfred (Roovere, Viktor)	1898		L		kadett	Sr div			EV kaadriohvitser: 2. srtkv-grupp, PA-s, 1940–1941; 1942–1944 Narva linnapea; Saksa üksus-tes: 1944 I poolle piirkaitseregimendi Reval ülem, seejärel Waffen-SS-i eesti üksustes, (mjr)	1949, Saksamaa, Würzburg
40. Rubach, Richard	1899		L		kadett	Välipatar nr 9			1920 reservi?, enne seda sr patareis vanem-ohvitser, EVL-i Antsla osakonna esimees, 1935 karistati kohtukorras tingimisi poliitilise tegevuse eest, (lpn)	
41. Räägo (Rägo), Armin	1898		L		kadett	Sr div				
42. Sabolomõi (Sabolotny), Voldeмар	1900		L		kadett	Sr div				
43. Schiller (Šiller, Šillar), Boris	1899		L		kadett	Merejõudude juhataja käsutusse			EV kaadriohvitser: auto-tankirüg-s; PA-s, represseritud N. võimu poolt, (kpt)	1942, N. Liit, (Norilltag)

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
44. Seestrandt (Seestrand), Lembit	1896		L		kadett	Tagavarapatar (kerge)		Lendurvaatlejate kurs 1922	(lpn)	1922, Eesti (enesetapp)
45. Strobel, Herbert	1898		L		kadett	Merejõudude juhataja käsutusse		1938 kordus-õppustel Aegna saare komandantuuris	1919–1921 rannapatarei ülema kt ja patarei vanemohvitser, 1920 ajapikendus hariduse jätkamiseks, 1921 reservi, 1939 asus ümber Saksamaale, (lpp)	
46. Tamm, Nikolai	1899		L		kadett	Sr div		1932 ja 1936 reservohv kordus-õppustel	1920 ajapikendus hariduse jätkamiseks, 1926 tankide roodust reservi, (lpp)	
47. Tart, Evald	1902		L		kadett	Tagavarapatar (raske)		AOK 1923, 1931, 1932 ja 1940 osales kordus-õppustel	1925 reservi (ohvitseride aukohtu otsusel), KL-i Tallinna malevas, (lt)	
48. Tennorist (Tõnnorist, Tõnurist), Ralph (Ralf)	1899		L		kadett	Välipatar nr 11		Lendurvaatlejate kurs 1922, AOK 1923, KSK 1926	EV kaadriohvitser: 1926–1934 Sv Staabis II osak jsk ülem, 1935 Sv Staabis käsundusohvitser, 1935 terviselikel põhjustel reservi; Saksa üksustes ?, 1944 lahkus Eestist	1964. ?
49. Terras, Artur	1901		L		kadett	Välipatar nr 11			Vandeadvokaat Tallinnas, 1941 Omakaitstes, 1941–1944 Tallinna linnaepa, 1944 Rootsi, seal raudteevalitsuse ametnik	1963, Rootsi, Stockholm
50. Tiitso, Martin	1898		S		kadett	Välipatar nr 5			Keemik Narva keemiateshases	1926, Eesti
51. Treufeldt, Otto	1898		L		kadett	Välipatar nr 3	VR II/3		EV kaadriohvitser: 1940 Sõjakoolis ja 6. srtkv-grupis, PA-s, represseeritud N. võimu poolt, (mjr)	1942, N. Liit, (Norillag)
52. Täks, Johannes	1900		L		kadett	Merejõudude juhataja käsutusse		1930 Suurupi komandantuuris õppustel	1920 ajapikendus hariduse jätkamiseks, hiljem reservis, 1924 Berliini Tehnikakõrgkool (masina-ehitusener), (lpp)	
53. Uibo, Karl (Kaarel)?	1900		L		kadett	Sr div		Lendurvaatlejate kurs 1922, AOK 1924, pataril kurs 1931	EV kaadriohvitser: pataril 2. srtkv-grupis, 1938–1940 samas ülema asetäitja, PA-s, (kpt)	1958, Eesti

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
54.	Uibopuu, Elmar	1896		S		kadett	Välipatar nr 13				
55.	Uusmann (Uusmaa), Karl	1901		L		kadett	Sr div			EV diplomaat, hiljem majandustegelane, 1940–1944 kalur, 1944 Rootsi, paguluses tegutises joonestajana	1972, Rootsi, Lidingö
56.	Vilberg, Erich	1897		L		kadett	Välipatar nr 17			1924 reservi, prokurör, 1938 Riigikohtu prokurööri abi; 1941 Saksamaale, (n-ltn)	1946, Saksamaa
57.	Viljak, August	1898		L		kadett	Kindlusepatar nr 4				

Lisa koostamisel kasutatud allikad

ERA 495–7; ERA 646–1–31, lehed 1–212; ERA 646–1–29, lehed 1–51; ERA 646–1–30, lehed 1–131; 927–2–4, 11, 12; 2124–2–606 jt.

Album Academicum Universitatis Tartuensis 1918–1944, I–III. 1994. Koostanud L. Lindström, T. Hiio jt. Tartu.

Auraamat Eesti Vabariigi kaadriohvitseridele. 2007. Koostanud J. Pihlau. Tallinn: Umara.

Eesti diviisi struktuur ja ohvitseride koosseis II maailmasõjas. 1998. Koostanud L. Tammiksaar. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia Kirjastus.

E. V. kaadriohvitseride saatus 1938–1994. 1994. Koostanud V. Salo. Brampton: Maarjamaa.

Kasutatud ka Okupatsioonide Muuseumi kodulehel olevat elektroonilist versiooni, <<http://www.okupatsioon.ee/nimekirjad/raamat/koikfreimid.html>>, (21.01.2008).

Kröönström, M. 2008. Eesti sõjaväe juhtivkoosseis Vabadussõjas 1918–1920. – Dissertationes Historiae Universitatis Tartuensis 16. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Raamot, I. 1975. Mälestused I. Turku: Oy Lounaisrannikko.

Uluots, Ü. 1999. Nad täitsid käsku. Eesti ohvitseride saatus. Tallinn: Kaitseministeerium.

Lisas kasutatud lühendid

AOK – Alalisväe Ohvitseride Kursus

div – diviis

EV – Eesti Vabariik

EVL – Vabadussõjalaste Liit

Hstuf. – *Hauptsturmführer*

jsk – jaoskond

kindlusepatar – kindlusepatarei

KL – Kaitseleit

kol-ltn – kolonelleitnant

kompül – kompaniiülem

kpt – kapten

KSK – Kõrgem Sõjakool

kt – kohusetäitja

kurs – kursus

KÜÕ/SÜÕ – Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused/ Sõjaväe Ühendatud Õppeasutused

lennudiv – lennuväe divisjon

lpn – lipnik

ltn – leitnant

mjr – major

n-ltn – nooremleitnant

n-portup kadett – noorem-portupeekadett

N – nõukogude (võim)

obl – oblast

ohv – ohvitser

osak – osakond
Ostubaf. – *Obersturmbannführer*
PA – Punaarmee
patarül – patareiuülem
pat – pataljoni
patül – pataljoni ülem
PV – piirivalve
reservohv – reservohvitser
rühmül – rühmaülem
rüg – rügement
san-kpt – sanitaarkapten
sr – soomusrong
srtkv – suurtükivägi
stabül – staabiülem
STK – Sõjaväe Tehnikakool
Stubaf. – *Sturmabführer*
sv – sõjaväe
tagavarapat – tagavarapataljon
TTÜ – Tallinna Tehnikaülikool
TÜ – Tartu Ülikool
Ustuf. – *Untersturmführer*
v-portup kadett – vanem-portupeekadett
VR – Vabadusrist
VS – Vabadussõda
Välipatar – välipatarei
välisrktv – välisuurtükivägi

ALLIKAD

ERA fond 495, nimistud 7, 10 (Sõjavägede Staap)

ERA fond 646, nimistu 1 (Vabariigi Sõjakool)

ERA fond 650, nimistu 1 (Sõjaväe Ühendatud Õppeasutused)

ERA fond 2124, nimistud 2, 3 (Vabadussõja Ajaloo Töökomisjon), sh esimese lennu kasvandike mälestused:

- ERA 2124–3–717. (**Martmaa, P.** 1938. Kuidas minust sai Vabariigi Sõjakooli kadett.)
- ERA 2124–3–718. (**Martmaa, P.** 1938. Sõjakooli tarkus ja tegelik sõda.)
- ERA 2124–3–1691. (**Viljak, A.** 1938. Mälestusi Sõjakooli I. lennust.)
- ERA 2124–3–1850. (**Krupp, A.** Sõjakool. Vabariigi Sõjakooli I sõjaaegsest kursusest.)
- ERA 2124–3–1850. (**Krupp, A.** Esimeses polgus. Mälestusesi esimesest polgust (20. augustist kuni 12. oktoobrini 1920. a.))

Nõmmik, A. 1975. Mälestusi Sõjakoolist. Toronto.

Sõjaministri päevakäsud 1919–1920.

KIRJANDUS

A. J. [Aleksander Jaakson] 1928. Kümme aastat õppetööd sõjaväe õppeasutustes. – Sõdur, nr 6/7/8, lk 253–258.

-ds-. 1919. Eesti Vabariigi sõjakooli avamine. – Maaliit, 23.04, nr 88, lk 3.

Jakobsen, L. 1959. Esimesi Eesti kadette juhtimas. – Võitleja, nr 3/4, lk 5.

Kangro, P. 1935. 15 aastat E. V. Sõjakooli 2. sõjaaegse kursuse lõpetamisest. – Sõdur, nr 33/34, lk 798–800.

Kasekamp, A. 1928. Juhtide kasvatus ja väljaõpe sõjaväes möödunud sõdade, eriti Maailmasõja ja Vabadussõja kogemustel. Tallinn.

Kröönström, M. 2008. Eesti sõjaväe juhtivkoosseis Vabadussõjas 1918–1920. – Dissertationes Historiae Universitatis Tartuensis 16. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lindsaar, P. 1970. Õrn Armastus. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv.

Raamot, I. 1975. Mälestused I. Turku: Oy Lounaisrannikko.

Sõjakooli esimene ülem jutustab. Aleksander Simon, VR I/3, kolonel. – Võitleja 1959, nr 3/4, lk 4.

Волков, С. В. 1993. Русский офицерский корпус. Москва: Военное издательство.

ANDRES SEENE, MA (ajalugu)

KVÜÕA muuseumi juhataja